

Rytkönen Riikka
Mäkinen Jussi

10.10.2023

Viite

Napsauta tähän ja kirjoita viite.

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Luxemburg

Suomea edustavat kokouksessa sisäministeri Mari Rantanen ja oikeusministeri Leena Meri.

Sisäasioiden päivän Schengen-neuvostossa käydään säännönmukainen keskustelu **Schengen-alueen yleistilanteesta**. Tarkoituksena on jatkaa joulukuun 2022 OSA-neuvostossa käytyä keskustelua rajat ylittävän rikollisuuden ja erityisesti ihmissalakuljetuksen torjumisesta. Komissio esittelee keskustelun pohjaksi päivitetyn Schengen-barometrin.

Kokouksessa tavoitellaan osittaista yleisnäkemyistä **lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa** koskevasta asetusehdotuksesta. Puheenjohtajan kompromissiehdotusta ei ole vielä saatavilla. Suomi muodostaa lopullisen kantansa puheenjohtajan kompromissiehdotukseen neuvoston osittaiseksi yleisnäkemykseksi U-jatkoselvityksen mukaisen kokonaisharkinnan ja painotuksen perusteella.

Ministerit käyvät keskustelun **alaikäisten verkossa tapahtuvan radikalisoitumisen ehkäisemisestä**. Asiakohdassa luodaan katsaus nykytilaan ja keskustellaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Kokouksessa jatketaan myös keskustelua **muuttoliikkeen ulkoisesta ulottuvuudesta** sekä EU:n tietojärjestelmien **yhteentoimivuuden toteuttamisesta**, johon liittyen ministereille esitellään hankkeen päivitetty toimeenpanoaikataulu.

Lisäksi kokouksessa saadaan tilannekatsaukset **EU:n muuttoliike- ja turvapaikkauudistuksen** sekä **unionin pelastuspalvelumekanismia** koskevan päätösmuutoksen käsittelyn etenemisestä.

Oikeusasioiden kokouspäivänä ministerit keskustelevat direktiiviehdotuksesta, jolla **yhdenmukaistetaan jäsenvaltioiden maksukyvyttömyyslainsäädäntöä**. Keskustelun jälkeen direktiiviehdotuksen käsittelyä on tarkoitus jatkaa asiantuntijatasolla.

Puheenjohtaja antaa ministereille tilannekatsauksen oikeudellisista toimista ja rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen **Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan**. Lisäksi ministerit saavat tilannekatsauksen **oikeudelliseen yhteistyöhön Latalaisen Amerikan kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa**.

Ministerit käyvät lounaalla oikeusvaltiokeskustelun, jonka teemana on toimet **oikeusjärjestelmän tehokkuuden ja laadun parantamiseksi**. Ministereitä pyydetään esittelemään keskustelussa hyviä kansallisia käytänteitä ja kertomaan, miten EU voisi tukea jäsenvaltioita kansallisten oikeusjärjestelmien tehokkuuden ja laadun vahvistamisessa.

Neuvostossa on myös tarkoitus hyväksyä **digitaalista voimaantumista ja perusoikeuksien suoje-lua** ja täytäntöönpanoa digitaalisella aikakaudella koskevat päätelmät. Suomi voi hyväksyä päätelmät.

Asialista:**TORSTAI 19. LOKAKUUTA 2023 (klo 9.00)****SISÄASIAT**

Esityslistan hyväksyminen

(mahd.) A-kohtien hyväksyminen

- a) Muiden kuin lainsäädäntöasioiden luettelo
- b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")**Muut kuin lainsäädäntöasiat**

Schengen-alueen yleistilanne	s. 6
a) Schengen-barometri	
b) Rajatylittävän rikollisuuden, etenkin ihmissalakuljetuksen, torjuminen	
<i>Keskustelu</i>	
Yhteentoimivuuden toteuttaminen	s. 12
<i>Keskustelu</i>	

MUUT SISÄASIAT**Lainsäädäntökäsittelyt****(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)**

(mahd.) Asetus lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisystä ja torjunnasta	s. 16
<i>Osittainen yleisnäkemys</i>	
Muuttoliike- ja turvapaikkasopimus	s. 21
<i>Tilanneselvitys</i>	
Päätös unionin pelastuspalvelumekanismista annetun päätöksen N:o 1313/2013/EU muuttamisesta	s. 25
<i>Tilanneselvitys</i>	
Muut asiat	
Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset	
<i>Puheenjohtajavaltion tiedotusasia</i>	

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Turvapaikka- ja muuttoliikeasiat: ulkoinen ulottuvuus <i>Keskustelu</i>	s. 28
Alaikäisten verkossa radikalisoitumisen ehkäisy: tilannekatsaus ja seuraavat vaiheet <i>Keskustelu</i>	s. 33
Muut asiat Oikeus- ja sisäasioita käsittelevä EU:n ja Länsi-Balkanin alueen ministerifoorumi (Skopje, 26.–27. lokakuuta 2023) <i>Puheenjohtajavaltion tiedotusasia</i>	

PERJANTAI 20. LOKAKUUTA 2023 (klo 9.30)**OIKEUSASIAT****Lainsäädäntökäsittelyt****(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)**

Direktiivi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta s. 37
Periaatekeskustelu

Muut asiat
 Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: rankaisemattomuuden torjunta s. 41
Tilannekatsaus

Oikeudellinen yhteistyö Latinalaisen Amerikan kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi: s. 45

- a) EU–CELAC-huippukokous (Bryssel, 17.–18. heinäkuuta 2023):
 jatkotoimet
- b) Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Euroopan ja Latinalaisen Amerikan avustusohjelma (tuleva hanke ”EL PAcCTO 2.0”)
Tilannekatsaus

Oikeuslaitosten tehokkuuden ja laadun parantamistoimet s. 48
Keskustelu

Päätelmät digitaalisesta voimaannuttamisesta ja perusoikeuksista s. 53
Hyväksyminen
Keskustelu

Muut asiat

- a) EU:n liittyminen Istanbulin yleissopimukseen
Puheenjohtajavaltion ja komission tiedotusasia
- b) EU:n ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut sähköistä todistusaineistoa koskevasta sopimuksesta
Komission tiedotusasia
- c) Oikeus- ja sisäasioita käsittelevä EU:n ja Länsi-Balkanin alueen ministerifoorumi (Skopje, 26.–27. lokakuuta 2023)
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Euroopan unionin neuvoston yhteydessä:

TORSTAI 19. LOKAKUUTA 2023 (aika vahvistetaan myöhemmin)

SCHENGEN-SEKAKOMITEAN kokous

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Schengen-alueen yleistilanne

- a) Schengen-barometri
- b) Rajatylittävän rikollisuuden, etenkin ihmissalakuljetuksen, torjuminen

Keskustelu

Yhteentoimivuuden toteuttaminen

Keskustelu

Muut asiat

- a) Schengenin säännösten täysimääräinen soveltaminen Romaniassa
Romanian tiedotusasia
- b) Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/79/2023-SM-14

Karjalainen Virpi

4.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Schengen-alueen yleistilanne

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäministerit käyvät OSA-neuvostossa 19.-20.10.2023 Schengen-syklin mukaisen keskustelun Schengen-alueen yleistilanteesta. Tarkoituksena on jatkaa joulukuun 2022 OSA-neuvostossa käytyä keskustelua rajat ylittävän rikollisuuden ja erityisesti ihmissalakuljetuksen torjunnan tehostamisesta edelleen. Keskustelua käydään puheenjohtajan keskusteluasiakirjan ja päivitetyn Schengen-barometrin pohjalta.

Suomen kanta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus edistää rakentavasti EU:n maahanmuuttopolitiikassa muun muassa vahvojen ulkorajojen merkitystä, Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi sekä EU:n ulkorajojen ja raja- ja merivartiovirasto Frontexin toimintaedellytysten vahvistamista.

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä 87/2021 vp

Suomi tukee kokonaisvaltaista lähestymistapaa Schengenin kehittämiseen ja järjestelmän rakentamista tehokkaan ulkorajavalvonnan, sisärajarakastusten puuttumista kompensoivien toimenpiteiden ja Schengenin vankan hallinnon pohjalta. Jäsenmaiden tulee pystyä turvaamaan vapaa ja häiriötön liikkuvuus niille, joille se sopimusten ja lainsäädännön perusteella kuuluu. Vastaavasti jäsenmaiden tulee pystyä huolehtimaan, ettei vapaata liikkuvuutta hyödynnetä rikollisiin tarkoituksiin tai käytetä oikeudettomasti. Tätä

tukee toimivien ratkaisujen löytäminen niin EU:n sisäisen turvallisuuden kysymyksissä kuin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa.

Suomi pitää hyvänä, että EU:ssa pyritään kehittämään keinoja, joilla minimoidaan häiriötilanteiden, kuten terrori-iskujen, laajamittaisen luvattoman edelleen liikkumisen ja pandemioiden haittavaikutuksia vapaalle liikkuvuudelle. Schengen-alueen turvallisuuden varmistamisessa tärkeässä roolissa ovat tiedon käytettävyys, tietojärjestelmien yhteentoimivuus ja eri tiedonvaihdon menetelmiä koskevan sääntelyn täysimääräinen hyödyntäminen ja kansallinen täytäntöönpano. Sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen vapaan liikkuvuuden alueella edellyttää, että henkilöt kyetään tunnistamaan luotettavasti yhteinein menetelmin eri jäsenvaltioiden alueilla.

Suomi tunnistaa rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa eri EU-virastojen, kuten Frontexin, Europolin ja Eurojustin tärkeän roolin vastattaessa alati muuttuvan toimintaympäristön luomiin haasteisiin. Vahvistettaessa EU-virastoja ja erityisesti Frontexia Suomi pitää tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeuksien valvonnan riittävää toteutumista ja toiminnan läpinäkyvyyttä kehitetään entisestään virastojen luotettavuuden ja toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä 123/2021 vp

Tehokas maahanmuuttajien salakuljetukseen puuttuminen on yhteinen haaste, joka vaatii kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja yhteistyötä kaikkien EU-jäsenvaltioiden ja kumppanimaiden välillä.

Suomi tukee komission tavoitetta luoda ihmissalakuljetuksen vastaisia operatiivisia kumppanuuksia osana kattavia, tasapainoisia, molempia osapuolia hyödyttäviä ja räätälöityjä muuttoliikekumppanuuksia ihmissalakuljettajien toiminnan tehokkaammaksi torjumiseksi.

Ilmiön torjumiseksi säännösten vastaista maahantuloa järjestävien toimijoiden saaminen rikostutkinnan piiriin on keskeistä, tätä tukeva Europolin ja Frontexin rooli on tärkeä. Myös tiedon kerääminen ja vaihtaminen ja EU:n tietojärjestelmien täysimääräinen hyödyntäminen tukevat tätä rikosvastuun toteutumista. Suomi korostaa lisäksi oikeusviranomaisten välisen yhteistyön tärkeyttä ja kannattaa Eurojustin hyödyntämistä rajat ylittäviä tutkintoja koskevissa rikosprosesseissa.

Pääasiallinen sisältö

Schengen-barometri

Schengen-barometri on olennainen osa Schengen-sykliä. Säännöllisesti päivitettävä Schengen-barometri tarjoaa yleiskatsauksen Schengen-alueen tilasta ja esittelee tärkeimmät Schengen-alueen vakauteen vaikuttavat tekijät, kehityssuunnat ja riskit. Komissio laatii Schengen-barometrin ennen jokaista Schengen-neuvostoa, jossa komissaari esittelee barometrin tärkeimmät tiedot neuvostossa käytävien keskustelujen pohjaksi. Schengen-barometri perustuu oikeus- ja sisäasioiden virastojen (Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontex, EU:n turvapaikkavirasto EUAA, Laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava eurooppalainen virasto eu-LISA, Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto Europol ja Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virasto Eurojust) toimittamiin tietoihin ja komission käytettävissä oleviin muihin tietoihin.

Lokakuun Schengen-barometrissä luodaan katsaus vuoden 2023 ensimmäisen vuosipuoliskon osalta

- laillisen maahantulon väyliin Schengen-alueelle ja vapaan liikkuvuuden rajoituksiin,
- tilanteeseen ulkorajoilla: muuttoliikkeeseen ja turvallisuusriskeihin ja
- Schengen-arviointeihin.

Laillisia rajanylityksiä Schengen-alueelle ja -alueelta tehtiin barometrissä esitettyjen tilastojen mukaan vuoden 2023 ensimmäisellä puoliskolla n. 255 miljoonaa. Viisumeja myönnettiin 40 % enemmän (6 milj.) ja oleskelulupia 26 % (3,7 milj.) kuin vastaavana aikana vuonna 2022. EU-alueella oli kesäkuussa 2023 työllistyneenä 11 miljoonaa kolmannen maan kansalaista, mikä tarkoittaa 5 % EU-alueen työvoimasta.

Poikkeuksen Schengen-alueen vapaaseen liikkuvuuteen muodostavat sisärajarakastusten palauttamiset määräajoiksi. Tällä hetkellä kuusi maata (FR, AT, DK, DE, NO, SE) on ilmoittanut useampia kuukausia kestävästä sisärajarakastuksista. Toukokuussa julkaistun Schengenin tila –raportin mukaisesti komission Schengen-koordinaattori on kesän ja syksyn aikana konsultoinut kaikkia maita, joissa sisärajarakastukset ovat voimassa tai joihin ne vaikuttavat. Konsultaatioissa on pyritty selvittämään tarkastusten palauttamisen syitä, laajuutta ja vaikutuksia. Barometrin mukaan on havaittu, että tiedonvaihtoa, yhteispartiointia ja muita toimia, joilla sisärajarakastuksia voitaisiin estää tai rajoittaa, pyritään aidosti kehittämään naapurivaltioiden välillä.

Ulkorajojen tilanteesta barometrissä esitetyt Frontexin tilastot kertovat, että laitton maahantulo EU-alueelle keskisen Välimeren reitin kautta on lähes kaksinkertaistunut viime vuoteen verrattuna. Muilla reiteillä ei ole tapahtunut vastaavanlaista kasvua, joskin merkkejä kasvusta on. Laittomia maahantuloja oli elokuun loppuun 2023 mennessä tilastoitu 232 350. EUAA:n tilaston mukaan turvapaikkahakemuksia jätettiin tammi-heinäkuun aikana EU-maissa, Norjassa ja Sveitsissä yhteensä noin 600 000, mikä on suurin luku sitten vuoden 2016. Eniten on noussut syyrialaisien ja turkkilaisten jättämien turvapaikkahakemusten määrä ja lisäksi latinalaisesta Amerikasta saapui kaksinkertainen määrä turvapaikanhakijoita verrattuna vuoteen 2022. Hakemuksista 30 % kohdistui Saksaan, 15 % Ranskaan ja 15 % Espanjaan. Barometrissä todetaan, että tehokas palautusten toimeenpano on suurimmalle osalle jäsenvaltioista haaste, jossa Europol, Frontex ja EUAA pyrkivät lisäämään apuaan. Palauttuspäätöksiä on vuoden alkupuolen aikana annettu 140 000 henkilölle. Näistä kuitenkin vain pieni osa on pantu täytäntöön. Frontex tuki alkuvuonna 20 000 palautusta. Frontex vahvistaa toimiaan myös tekemällä sopimuksia kolmansien maiden kanssa.

Barometrissä luodaan katsaus myös laitonta maahantuloa järjestäviin salakuljettajiin, joita toimii kaikilla siirtolaisten käyttämällä reiteillä. Salakuljettajat ovat Europolin mukaan hyvin perillä EU-maiden lainsäädännön aukoista maahanpääsyn, oleskelun ja turvapaikkasäädösten osalta. Pääosin salakuljettajat toimivat EU-maiden lainvalvonnan ulottumattomissa kolmansissa maissa, mutta heitä on myös Schengen-alueella järjestämässä reittejä eteenpäin. Barometrissä todetaan, että Europol ja Frontex ovat alkuvuoden 2023 aikana vahvistaneet ja tulevat edelleen vahvistamaan toimiaan salakuljetusten paljastamiseksi. Jäsenvaltiot lisäävät yhteispartiointia ja tehostavat tiedonvaihtoa.

Barometriin sisältyvät myös ajankohtaiset tiedot huumeiden salakuljetuksesta Schengen-alueelle. Viime aikoina kokaiinin salakuljetuksen on havaittu lisääntyneen satamien kautta. Huumekauppaan liittyy yhä enemmän rikollisverkostojen välistä väkivaltaa. Europol on kuluneena vuonna lisännyt tukeaan jäsenvaltioille huumeiden vastaiseen työhön.

Kolmantena kokonaisuutena Schengen-barometrissä käsitellään Schengen-arviointeja. Vuoden 2023 alkupuolella tehtiin säännölliset arviointikäynnit Suomeen ja Liettuaan. Loppuvuonna seuraavat Latvian ja Viron säännölliset arvioinnit sekä Espanjan, Portuga-

lin ja Kroatian viisumipolitiikkaan ja Kyproksen SIS-järjestelmän käyttöön liittyvät arvioinnit. Yllätyskäynnit tehtiin Ranskaan ja Italiaan ulkorajojen toiminnan osalta. Lisäksi arviointiryhmät tekevät useita uusinta- ja todentamiskäyntejä. Vuonna 2022 uudistetun arviointiasetuksen mukaisesti arviointikäynnin kaikkien politiikkalohkojen havainnot yhdistetään yhteen kattavaan raporttiin. Raportit Suomen ja Liettuan arviointikäynneistä käsitellään Schengen-komiteassa syksyllä 2023. Vuonna 2023 kaikkiin jäsenvaltioihin tehdään temaattinen Schengen-arviointi kartoittaen konkreettisia keinoja huumekaupan torjumiseksi.

Rajat ylittävän rikollisuuden torjunta, erityisesti ihmiskuljetus

Maahanmuuttajien salakuljetus on dynaamista rikollista toimintaa, joka vaikuttaa EU:n sisäiseen turvallisuuteen. Salakuljetuspalvelujen markkinat EU:hun ja EU:n sisällä ovat Europolin mukaan saavuttamassa uudet mittasuhteet. Vaikuttavina tekijöinä toimivat erilaiset kriisit ja konfliktit, ml. talouskriisit ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat hätätilanteet sekä väestöpaineet monissa lähtömaissa. Yli 90 prosenttia EU:n alueelle luvottomasti saapuvista maahanmuuttajista käyttää salakuljettajien palveluja. Suurin osa salakuljetuksesta EU:hun tapahtuu meritse, mikä vaarantaa satojatuhansia ihmishenkiä ja on johdannut yli 25 000 ihmisen kuolemaan vuodesta 2014 lähtien.

Europolin mukaan salakuljetus on erittäin tuottoisa ja häikäilemätön rikollisuuden muoto. Salakuljetusverkostot ovat ketteriä ja sopeutuvat nopeasti muutoksiin. Liiketoimintamallille on tyypillistä eri rikollisjärjestöjen välinen yhteistyö, joka voi olla tilapäistä tai pysyvää. Rikollisverkostot voivat olla monimutkaisia ja koostua erilaisista rooleista, kuten johtajista, välittäjistä ja matalan tason fasilitaattoreista. Keskeisiä toimia ovat rekrytointi ja kuljetus, mutta rikollisverkostot voivat tarjota myös majoitusta ja väärennetyjä asiakirjoja. Kaikissa vaiheissa käytetään digitaalisia työkaluja. Toimintaan voi liittyä mm. korruptiota ja rahanpesua ja muita järjestäytyneen rikollisuuden muotoja kuten huume-, ase- ja ihmiskauppaa. Rikollisjärjestöt voivat hyväksikäyttää siirtolaisia monin eri tavoin – siirtolaisia on esim. pakotettu työskentelemään online-petosten parissa.

Komission puheenjohtaja von der Leyen nosti ihmiskuljetuksen torjunnan vahvasti esille vuoden 2023 unionin tilaa koskevassa puheessaan ja edellytti, että lainvalvontaa ja syytteenpanoa on tehostettava, EU-lainsäädäntökehystä päivitettävä, ja että virastoille on annettava merkittävämpi rooli ihmiskuljetuksen torjunnassa. Merkittävänä askeleena hän ilmoitti komission järjestämästä kansainvälisestä konferenssista ihmiskuljetuksen torjumiseksi vielä vuoden 2023 aikana.

Puheenjohtajan keskusteluasiakirjassa identifioidaan neljä avaintoimea, joilla torjutaan ihmiskuljetusta:

- Yhteisen tilannekuvan vahvistaminen,
- Maahanmuuttajien salakuljetusta koskevan EU:n oikeudellisen kehyksen vahvistaminen,
- Eurooppalaisen operatiivisen yhteistyön vahvistaminen ja integrointi ja
- Synergiaetujen maksimointi EU:n kolmasmaayhteistyössä.

Käytännön työtä tehdään parhaillaan EU:n toimintasuunnitelman ihmiskuljetuksen torjumiseksi (2021–2025) pohjalta. Siinä yhdistyvät kansainvälinen yhteistyö ja koordinaatio jäsenvaltioiden ja asianomaisten EU:n virastojen välillä. Keskeistä on yhteistyön parantaminen kumppanimaiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. Vuonna 2022 tehtiin salakuljetuksen vastaiset yhteistyösopimukset Nigerin ja Marokon kanssa. Länsi-Balkanin maiden kanssa sovittiin lokakuun 2022 OSA-neuvoston jälkeen uudesta alueellisen salakuljetuksen vastaisesta operatiivisesta kumppanuudesta. Tänä vuonna on tehty Tunisian kanssa uusi yhteisymmärryspöytäkirja, jossa korostetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa maahanmuuttoon. Tunisian kanssa on myös solmittu salakuljetuksen

vastainen operatiivinen kumppanuus, jonka sisällöstä parhaillaan keskustellaan. Lisäksi komissio julkaisi syyskuussa kymmenen kohdan Lampedusan toimintasuunnitelman, jossa mm. peräänkuulutetaan uusien operatiivisten kumppanuuksien solmimista ja raja-valvonnan tehostamista, jotta lähtöjä voidaan torjua tehokkaammin.

EU:n toimintasuunnitelmassa korostetaan myös mm. tehostetun operatiivisen yhteistyön merkitystä ja tietojen vaihtoa. Tässä työssä keskeistä on ensinnäkin Euroopan monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumin (EMPACT) maksimaalinen hyödyntäminen EU-jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten ja EU-virastojen välisen yhteistyön tiivistämiseksi, sekä toisaalta EU:n ja Interpolin tuleva sopimus ja Europolin, Frontexin ja Eurojustin erilaiset yhteistyösopimukset kolmansien maiden kanssa. Tällä hetkellä ihmiskuljetusta koskevan EMPACT-prioriteetin alle allokoitujen resurssien määrät ovat riittämättömiä operatiivisen työn kehittämiseen sellaiselle tasolle, että sillä olisi tarvittavia vaikutuksia.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

13666/23

13831/23

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Virpi Karjalainen SM/KVY, virpi.karjalainen(a)gov.fi, puh. 0295 488 392
Monna Airiainen SM/PO, monna.airiainen(a)gov.fi, puh. 0295 488 360
Mari Hämäläinen SM/MMO, mari.hamalainen(a)gov.fi, puh. 0295 488 541
Jani Järäinen SM/RO, jani.jarainen(a)raja.fi, puh. 0295 421 134

VAHVA-tunnus

EU/79/2023

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet**Viite** Napsauta tähän ja kirjoita viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/88/2023-SM-15

Patovuori Emma

9.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19-20.10.2023; Tietojärjestelmien yhteensovittamishanke

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa sisäasioiden päivänä 19.10.2023 käydään näkemysten vaihto EU-tietojärjestelmien yhteentoimivuushankkeen toteuttamisesta ja uudesta ministereille esiteltävästä aikataulusta.

Suomen kanta

Seuraava kanta on E-kirjelmästä E 63/2021 vp.

Sisäisen turvallisuuden varmistamisessa tärkeässä roolissa ovat myös EU-tietojärjestelmät, joiden yhteentoimivuutta koskevien lainsäädäntöinstrumenttien täytäntöönpano on tällä hetkellä olennaista.

Seuraava kanta on U-kirjelmästä U 7/2018 vp.

Suomi pitää tietojenvaihdon tehostamista ja EU:n tason tietojärjestelmien ja niiden käytön kehittämistä tärkeinä sekä kansallisen että EU:n sisäisen turvallisuuden parantamiseksi.

Pääasiallinen sisältö

Yleistä

EU:n tasolla on käytössä ja kehitteillä useita tietojärjestelmiä, joiden avulla rajavartijat sekä maahanmuutto- ja lainvalvontaviranomaiset rekisteröivät ja saavat käyttöönsä henkilöitä koskevia tietoja. Uusina EU-tietojärjestelminä ollaan perustamassa rajanylitystietojärjestelmä (Entry Exit System, EES), Euroopan matkustustieto ja -lupajärjestelmä (ETIAS) ja kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN). Järjestelmät ovat toisiaan täydentäviä ja ne koskevat ainoastaan kolmansien maiden kansalaisia. EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevan kehyksen avulla on tarkoitus saada nämä viranomaiskäytössä olevat tietojärjestelmät ja niissä hajallaan olevat tiedot toimimaan toteutettavien yhteentoimivuuskomponenttien avulla paremmin yhteen, sekä kehittää niiden käytettävyyttä. Näitä komponentteja ovat eurooppalainen hakuportaali (ESP), yhteinen biometrinen tunnistuspalvelu (sBMS), yhteinen henkilöllisyystietovaranto (CIR) ja rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin (MID).

EU:n yhteentoimivuutta koskevan kehyksen luomisen taustalla oli paitsi EU-tietojärjestelmien kehitys ja niissä olevien tietojen hajanaisuus, muuttoliikekriisiin liittynyt luvattomien rajanylitysten lisääntyminen sekä terrori-iskut. EU:n sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi tiedonhallinnan tuloksellisuutta ja tehokkuutta oli tarve lisätä. Tavoitteena oli myös suojata paremmin EU:n ulkorajoja, parantaa muuttoliikkeen hallintaa ja lisätä sisäistä turvallisuutta kansalaisten edun mukaisesti. Yhteentoimivuudesta säätävien asetusten toimeenpanon ja sen myötä käynnistetyissä yhteentoimivuushankkeissa (Interoperability, IO) on ollut tarkoitus parantaa kerättävien tietojen käytettävyyttä viranomais-toiminnoissa. Yhteentoimivuusasetukset tulivat voimaan jo 9.6.2019. Asetusten toimeenpanon edellyttämät kansallisen päivitykset ja säädökset on annettu vuonna 2022.

EES:n käyttöönoton viivästykset

Hankkeessa on ollut useita merkittäviä haasteita, jotka ovat aiheuttaneet merkittäviä viivästyksiä. EU-tason tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteutus alkuperäisen suunnitelman mukaan vuoteen 2024 mennessä on osoittautunut sekä EU-tasolla että jäsenvaltioissa kansallisesti toteutettavaksi laajaksi ja monimutkaiseksi kokonaisuudeksi. Ensimmäisten käyttöönotettavien järjestelmien (EES) merkittävien viivästymisten johdosta eu-LISA onkin joutunut arvioimaan uudelleen kokonaisuuden toimeenpanosuunnitelmaa ja aikatauluja.

OSA-neuvostossa 9.7.2022 vahvistetun suunnitelman mukaan EES-järjestelmän jäsenmaissa tapahtuvan yhtäaikaisen käyttöönoton olisi tullut toteutua toukokuussa 2023. Tammikuussa 2023 pidetyssä EU-Lisan hallintoneuvoston kokouksessa todettiin kuitenkin EES:n keskusjärjestelmän käyttöönottoon liittyviä järjestelmän kehitysversioon liittyviä perustavaa laatua olevia ongelmia, jotka estivät EES:n testaamisen ja käyttöönoton suunnittelussa aikataulussa.

Viimeksi käyttöönoton viivästyksiä on käsitelty OSA-neuvostossa maaliskuussa 2023. Yhteentoimivuusasetuksen käyttöönotosta oli määrä keskustella toukokuun OSA-neuvostossa, mutta lopulta asiakohta poistettiin asialistalta. EU-Lisan hallintoneuvosto on todennut, ettei EES:n käyttöönotto ole mahdollista vuoden 2023 aikana. Koska yhteentoimivuuskehikon sisällä järjestelmien käyttöönotto on kytkeytynyt toisiinsa, on EES:n käyttöönoton lykkääntymisellä viivästyttävä vaikutus koko järjestelmäkehikon käyttöönotolle. EES:n käyttöönoton viivästykset heijastuvat myös muiden yhteentoimivuuskomponenttien käyttöönottoon.

Suomi on edennyt yhteentoimivuusasetusten toimeenpanossa, tietoteknisen ympäristön varustamisessa ja järjestelmien kehittämisessä yhteisen eurooppalaisen kokonaisuuden

aikataulussa. Keskusjärjestelmätason aikataulujen viivästyminen ja teknisten valmiuksien saavuttaminen ovat luonnollisesti heijastuneet meillä kansalliseen valmiuksien ja järjestelmien kehittämiseen sekä resurssien käyttöön.

Komissio yhdessä eu-Lisan kanssa ovat arvioineet tilanteeseen liittyviä ratkaisuvaihtoehtoja ja laatinut ratkaisuvaihtoihin liittyvät riskianalyysit. Tavoitteena on ollut realistinen toimeenpanoaikataulu ja järjestelmän mahdollisimman pikainen käyttöönotto. Kuluvan vuoden keväältä lähtien ovat eu-LISA ja jäsenmaat käsitelleet nyt eu-LISA:n hallintoneuvoston hyväksymää ja esiteltävää aikataulua sekä uutta lähestymistapaa vaiheittaisesta toteutuksesta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Emma Patovuori, SM/PO, emma.patovuori[at]gov.fi, 0295 488 303

VAHVA-tunnus

EU/88/2023

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/88/2022-SM-36

Vasara Pekka

10.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19-20.10.2023; Asetus lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäise- miseksi ja torjumiseksi

Kokous

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 11.5.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi (jatkossa CSAM-ehdotus). CSAM-ehdotuksen käsittely aloitettiin Tšekin puheenjohtajuuskaudella 2022. Ehdotuksen teknisen luonteen sekä tietosuojan ja luottamuksellisen viestin suojaan liittyvien kysymysten vuoksi sen käsittely on edennyt neuvostossa hitaasti.

Puheenjohtajavaltio Espanja on ilmoittanut tavoitteekseen hyväksyä neuvoston osittainen yleisnäkemyks CSAM-ehdotuksesta oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 19.-20.10.2023. Käytännössä tavoite osittaisesta yleisnäkemyksestä kattaa lähes koko ehdotetun sääntelyn, pl. EU-keskuksen sijaintipaikkaa koskevan kokonaisuuden, johon on määrä palata keskusteluissa myöhemmin.

Puheenjohtajan kompromissiehdotusta ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Suomi muodostaa lopullisen kantansa puheenjohtajan kompromissiehdotukseen neuvoston osittaiseksi yleisnäkemykseksi U-jatkoselvityksen mukaisen kokonaisuuskannan ja painotuksen perusteella.

Seuraavat kannat ovat U-jatkokirjelmästä UJ 19/2023 vp (U 69/2022 vp). U-jatkokirjelmän käsittely on eduskunnassa kesken.

Suomen yleisenä kriminaalipoliittisena tavoitteena on rikosten tehokas ehkäiseminen, rikoksenteekijöiden saattaminen vastuuseen teoistaan sekä uhrien auttaminen ja tukeminen.

Suomi korostaa tarvetta torjua väkivallan eri muotoja määrätietoisesti ja monin keinoin. Suomi katsoo, että lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltamateriaalia koskevaa sääntelyä tulee tiukentaa vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi. Suomi tukee työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi.

Suomi pitää tärkeänä ehdotuksen tavoitetta muodostaa selkeä ja sitova oikeudellinen kehys, jonka avulla voidaan torjua ja ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Suomi pitää tärkeänä, että tavoitteeseen pyritään keinoilla, jotka ovat tehokkaita ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Viestinnän luottamuksellisuuden suojaan ja muihin perusoikeuksiin puuttuminen tulee rajoittua vain välttämättömään ja sen tulee olla oikeasuhtaista. Suomi katsoo, että ehdotetun sääntelyn tulisi olla riittävän selkeää, ennakoitavaa ja kohdennettua. Tunnistamismääräyksen on oltava kohdennettu ja käytönoton ei tule johtaa koko väestön ja kaikkien viestintäpalveluiden ja tietoliikenteen yleiseen ja erotuksettomaan valvontaan. Suomi katsoo, että sääntelyn tulee olla EU:n tietosuojalainsäädännön mukaista.

Suomi pitää tasapainoisina asetusehdotukseen tehtyjä muutoksia, joissa korostetaan ensisijaisina keinoina palveluntarjoajien velvoitteita arvioida palveluunsa liittyviä riskejä ja toteuttaa riskiä lieventäviä toimenpiteitä.

Suomi pitää tärkeänä, että ehdotetut toimet eivät vaaranna kyberturvallisuutta tai viestintä- ja tietojärjestelmien turvallisuutta. Ehdotettujen toimien tehokkuuden lisäksi tulee huolehtia siitä, ettei asetusehdotuksesta seuraa yleistä velvoitetta palveluntarjoajille purkaa viestinnän vahvaa salausta tai luopua vahvan salauksen käytöstä.

Suomi muodostaa lopullisen kantansa CSAM-ehdotukseen kokonaisarvioinnin perusteella, ottaen huomioon sääntelyn tavoitteet, lapsen edun sekä perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet. Suomi pitää tärkeänä ehdotuksen tavoitteiden ja Suomen perustuslain, Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen asettamien reunaehtojen yhteensovittamista.

Suomen kokonaisharkinnassa otetaan huomioon hallitusohjelmassa julkilausutut lasten suojelua ja turvallisuutta koskevat tavoitteet sekä Suomen kansainväliset sitoumukset lasten suojeluun esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeuksien komitean työn sekä Euroopan neuvoston lapsen seksuaalisen väkivallan vastaisen ihmisoikeussopimuksen (nk. Lanzaroten sopimuksen) puitteissa. Suomi painottaa lapsen edun merkitystä, kun punnitaan ehdotuksen eri artiklojen suhdetta perustuslakiin ja perus- ja ihmisoikeuksiin.

Pääasiallinen sisältö

Ehdotuksen tausta ja tavoite:

Komission mukaan lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on kasvanut viime vuosina räjähdysmäisesti. Se käsittää niin lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin jakamisen kuin lasten houkuttelemisen seksuaalitekoihin ("grooming") tai jopa väkivallantekijöiden tapaamisen verkon ulkopuolella.

Tähän saakka lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa esittävän materiaalin (CSAM, child sexual abuse material) torjunta on perustunut palveluntarjoajien vapaaehtoiisiin tunnistamis- ja ilmoittamiskäytänteisiin, mikä komission mukaan on osoittautunut ongelman ratkaisun kannalta riittämättömäksi. Komission nyt ehdottaman asetuksen on määrä korvata tämä väliaikainen säädös ja tarjota siten lastensuojelulle tehokkaammat ja pidemmän aikavälin puitteet.

Komission ehdotuksen tavoitteena on muodostaa selkeä ja sitova oikeudellinen kehys, jonka avulla voidaan torjua ja ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Tavoitteeseen pyritään 1) kohdistamalla asiankuuluville tietoyhteiskunnan palveluntarjoajille (esim. keskinäisviestinnän välittäjät, säilytyspalvelujen tarjoajat, sovelluspalvelujen tarjoajat ja internetpalvelutarjoajat) velvoitteita mahdollisen jo tiedossa olevan tai uuden lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin tai groomingin tunnistamiseksi ja sen poistamiseksi alustoilta, sekä 2) perustamalla uusi riippumaton lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan EU-torjuntakeskus.

Neuvoston oikeuspalvelu (NOP) antoi kuluvaan vuoden huhtikuussa lausuntonsa, jonka perusteella ehdotusta tulisi tarkistaa useilta osin, jotta se olisi linjassa olemassa olevan EU-oikeuden ja EU:n tuomioistuimen tulkintojen kanssa. NOP:n arvion mukaan tunnistamismääräys (detection order) on erityisen vakava yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan rajoitus ja ehdotettu sääntely hyvin mahdollisesti loukkaa lailla säätämisen vaatimusta, ydinalueen suojaa ja suhteellisuusperiaatetta. Komission oikeuspalvelu on jakanut jäsenvaltioille oman, NOP:n lausunnon kanssa hyvinkin eri linjoilla olevan lausunnon.

Asetusehdotukseen neuvotteluissa toistaiseksi esitetyt keskeisimmät muutokset

Suomi on vaikuttanut neuvotteluissa pyrkimyksenä luoda tehokas lainsäädäntö lasten suojelemiseksi verkossa ja sen ulkopuolella. Suomi on neuvotteluissa edistänyt muotoiluja, joilla on pyritty parantamaan asetuksen selkeyttä ja tarkkarajaisuutta.

Asetuksen velvoitteiden toimeenpano- ja seurantajärjestelmä perustuu alkuperäisestä säädöstekstistä poiketen toimivaltaisten viranomaisten rooliin. Uusien muotoilujen taustalla on jäsenvaltioiden neuvotteluissa osoittama tahtotila lisätä kansallisten viranomaisten liikkumavaraa asetuksen toimeenpanossa.

Neuvotteluiden myötä asetustekstiin on lisätty verkkohakukoneita koskeva velvoite, eli ns. listaltapoistomääräys (delisting order), jonka avulla verkkohakukoneen tarjoaja voidaan määrätä poistamaan verkkoluettelosta paikan, jossa esiintyy lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltamateriaalia (CSA-materiaali).

Neuvotteluissa keskeiset haasteet ovat liittyneet asetusehdotuksen 7 artiklan mukaiseen tunnistamismääräykseen ja erityisesti sen suhteeseen luottamuksellisen viestinnän salaisuuden suojaan. Neuvotteluissa ei ole toistaiseksi esitetty merkittäviä muutoksia itse tunnistamismääräystä koskevaan sääntelyyn. Suomen aloitteesta sääntelyyn on kuitenkin tehty muutoksia, joissa korostetaan ensisijaisina keinoina palveluntarjoajien velvoitteita arvioida palveluunsa liittyviä riskejä ja toteuttaa riskiä lieventäviä toimenpiteitä. Muutoksilla on pyritty viemään sääntelyä suhteellisuusperiaatetta korostavaan suuntaan siten, että palveluihin kohdistettaisiin perusoikeuksiin vähemmän puuttuvia toimenpiteitä ennen tunnistamismääräyksen mahdollista antamista. Lisäksi ehdotusta on täsmennetty suhteessa EU:n yleisen tietosuojasetuksen säännöksiin. Neuvotteluissa on varmistettu se, ettei tunnistamisessa käytetyt teknologiat saa tehdä päästä päähän –salausta mahdottomaksi.

Ehdotetun sääntelyn mukaan tunnistamismääräys voitaisiin kohdentaa tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen määräyksellä palveluntarjoajaan vain, jos viranomaiset ovat katsooneet, että palvelussa on merkittävä riski CSA-materiaalin levittämiseen tai groomingiin. Asetuksessa säädetään, että palveluntarjoajaa kuullaan aina ennen tunnistamismääräyksen antamista. Mikäli katsotaan, että tunnistamismääräys olisi perusoikeusvaikutuksiltaan suuri riskinen mm. tietosuojariskin kannalta, niin palveluntarjoajan olisi ehdotuksen mukaan tehtävä tietosuojaa koskeva vaikutuksenarviointi ja kuultava tietosuojaviranomaista. Prosessiin kuuluu myös seurannallinen raportointi, muutoksenhaku ja valitusten käsittely sekä tiedottaminen käyttäjille.

Ehdotus tavoittelee teknologianeutraalia suhtautumista tunnistamismääräyksen toteuttamiseen käytettävien teknologioiden suhteen. Tämä teknologianeutraalius jättää yksityisten palveluntarjoajien päätettäväksi keinot tunnistamismääräyksen toteuttamiseksi, kunhan toteutettavat toimet ovat tehokkaita tavoiteltuun päämäärään. EU keskuksen olisi annettava palveluntarjoajien käyttöön tunnistamisteknologioita, joita ne voivat halutesaan käyttää maksutta ainoastaan niille osoitettujen tunnistamismääräysten täytäntöönpanoa varten.

Ehdotukseen liittyviä seikkoja on selvitetty yksityiskohtaisemmin U-jatkokirjelmässä UJ 19/2023 vp.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023
U 69/2022 vp ja UJ 19/2023 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Pekka Vasara/SM, pekka.vasara(a)gov.fi, Puh. +358 295 488 547

VAHVA-tunnus

EU/88/2022

Liitteet -

Viite -

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/85/2023-SM-12

Heinikoski Saila

6.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Muuttoliike- ja turvapaikkauudistus (pakti)

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa saadaan tilannekatsaus muuttoliike- ja turvapaikkauudistuksesta eli paktista.

Suomen kanta

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan EU:n maahanmuuttopolitiikasta seuraavasti:

Suomi noudattaa maahanmuuttopolitiikassa ihmisoikeus- ja muista kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta.

Hallitus edistää rakentavasti EU:n maahanmuuttopolitiikassa muun muassa:

- Vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännöstön kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi;
- EU:n ulkorajojen ja rajaturvallisuusvirasto Frontexin toimintaedellytyksien vahvistamista;
- Ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksien vähentämistä käyttäen muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä; EU:n kehitys- ja kauppapolitiikan sekä ulkosuhteiden hyödyntämistä kolmansien maiden kansalaisten palautussopimusten syntymisen edistämiseksi;

- EU:ssa sellaisen mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta; ja
- EU-tasolla taakanjaon vapaaehtoisuutta. Suomi suhtautuu pidättyväisesti myös väliaikaisiin taakanjako-operaatioihin.

Seuraavat kriisiasetusta koskevat kannat on määritetty U-jatkokirjeessä UJ 15/2023 vp.

Valtioneuvosto korostaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan merkitystä EU:n muuttoliiketyksymyksissä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n muuttoliikepaketissa löytyy toimiva tasapaino jäsenvaltioiden muuttoliikkeen hallintaa koskevien velvoitteiden ja paine-, kriisi- ja muuttoliikkeen välineellistämistilanteita koskevan keskinäisen solidaarisuuden välillä. On tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat velvoitteensa.

Seuraavat maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksessa etenemistä koskevat kannat on määritetty E-kirjeessä E 125/2020 vp ja sitä koskevassa E-jatkokirjeessä EJ 4/2022 vp.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa on tehtävä kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti perustuen ajantasaiseen tilannekuvaan, laajaan ja tietoon pohjautuvaan analyysiin sekä tulevan kehityksen ennakointiin. Tietoa tarvitaan unioniin suuntautuvista muuttoliikereiteistä kokonaisuuksina, turvapaikanhakijoiden määrästä unionissa ja jäsenvaltioiden välillä tapahtuvasta luvattomasta edelleen liikkumisesta.

Pääasiallinen sisältö

EU:n komissio käynnisti syyskuussa 2020 kokonaisvaltaisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksen (New Pact on Migration and Asylum, kutsumanimenä pakti). Uudistus kattaa eri osa-alueita, kuten yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen ja siihen tähtäävät lainsäädäntöehdotukset, kumppanuudet EU:n ulkopuolisten maiden kanssa, paluun tehostamisen sekä laillisten väylien edistämisen. Espanjan tavoite puheenjohtajuuskaudellaan on viedä paktia eteenpäin siten, että säädösehdotukset saataisiin hyväksytyä vielä nykyisen Euroopan parlamentin lainsäädäntökauden aikana eli kevääseen 2024 mennessä.

Uudistuksen keskeinen tavoite on ratkaisun hakeminen yhteisen turvapaikkajärjestelmän ongelmakohtiin, ja tältä osin työ perustuu jo vuosia jatkuneisiin neuvotteluihin vuosina 2016–2018 annettujen ehdotusten pohjalta. Neuvotteluiden etenemistä on hidastanut monien jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin vaatimus hyväksyä turvapaikkajärjestelmän uudistus kokonaisuutena eli pakettiratkaisuna, mistä johtuen pitkälle neuvottelujakaan ehdotuksia ei ole voitu hyväksyä.

Neuvotteluissa saavutettiin konkreettista edistystä, kun seulonta- ja Eurodac-asetuksista saavutettiin neuvoston yleisnäkemykset kesäkuussa 2022 ja menettelyasetuksesta osittainen yleisnäkemyks Tsekin kauden päätteeksi. Ruotsin kaudella neuvotteluissa saavutettiin läpimurto, kun kesäkuun OSA-neuvostossa saavutettiin neuvoston yleisnäkemykset paktin keskeisistä säädöksistä: muuttoliikkeen hallintaa koskevasta asetuksesta (AMMR) sekä menettelyasetuksesta (APR). Kolmikantaneuvottelut aloitettiin heti yleisnäkemyksen saavuttamisen jälkeen muuttoliikkeen hallintaa koskevasta asetuksesta. Menettelyasetuksesta kuten myös seulontaa ja Eurodacia koskevista asetuksista neuvottelut oli aloitettu jo aiemmin keväällä.

Ranska ja Tšekki laativat yhdessä tulevien puheenjohtajavaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa tiekartan rytmittämään paktin lainsäädäntöaloitteiden käsittelyä jäljellä

olevalla lainsäädäntökaudella. Tiekartalla lainsäädäntöosapuolet sitoutuivat periaatteellisella tasolla kokonaisuuden edistämiseen siten, että kokonaisuus saataisiin valmiiksi vielä tällä lainsäädäntökaudella.

Neuvotteluissa otettiin merkittävä askel eteenpäin, kun 4.10.2023 Coreper -kokouksessa saavutettiin yhteisymmärrys kriisiasetuksesta. Tämä mahdollistaa kolmikantaneuvottelujen aloittamisen Euroopan parlamentin kanssa tästä kokonaisuuden kannalta olennaisesta ehdotuksesta. Parlamentti lähtee edelleen siitä, että paktin säädökset tulee hyväksyä yhtenä kokonaisuutena, yhteisymmärryksen saavuttaminen oli siten keskeistä neuvottelujen etenemiselle.

Kriisiasetuksessa säädetään poikkeuksista erityisesti muuttoliikkeen hallintaa ja turvapaikka-menettelyä koskevien asetusten soveltamisessa kriisiasetuksen kattamissa tilanteissa sekä yhteisvastuusta kriisitilanteissa (ml. muuttoliikkeen välineellistäminen). Kriisiasetus muodostaa kokonaisuuden etenkin muuttoliikkeen hallintaa koskevan asetusehdotuksen kanssa. Työ ehdotuksen parissa päästiin aloittamaan kesäkuussa sen jälkeen, kun muuttoliikkeen hallinta-asetuksesta saavutettiin neuvoston yleisnäkemyks kesäkuun OSA-neuvostossa (8.-9.6.2023). Näin varmistettiin, että asetusten yhteisvastuumekanismita koskeva sääntely on linjassa keskenään.

Neuvoston yhteisymmärrys on nyt saavutettu kaikista paktin säädöksistä. Pyrkimyksenä on, että säädösehdotukset saataisiin hyväksytyä vielä nykyisen Euroopan parlamentin lainsäädäntökauden aikana eli kevääseen 2024 mennessä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat**Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot**

Kukka Krüger, SM/MMO, p. 0295 488 270
Sanna Montin SM/MMO, p. 0295 488 314
Saila Heinikoski, SM/MMO, p. 0295 488 619
Anne Lamminmäki, VNK, p. 0295 160 129

VAHVA-tunnus

EU/85/2023

Liitteet -**Viite** -

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/660/2023-SM-5

Wagello-Sjölund Wivi-Ann

3.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Päätös unionin pelastuspalvelumekanismista annetun päätöksen N:o 1313/2013/EU muuttamisesta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

-

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Unionin pelastuspalvelumekanismi (UCPM, Union Civil Protection Mechanism) on perustettu vuoden 2014 alussa voimaan tulleella päätöksellä (EU/1313/2013) parantamaan ja tehostamaan Euroopan maiden yhteistyötä ja helpottamaan koordinoitua pelastuspalvelun alalla luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ennaltaehkäisyssä, varautumisessa ja avustustoiminnassa. Komissio antoi keväällä 2023 ehdotuksen pelastuspalvelumekanismia koskevan päätöksen muuttamiseksi, jonka tarkoituksena on pidentää nk. rescEU-maastopalosammutuskaluston rahoitusjakson siirtymäkautta. Muutoksen tarkoituksena on varmistaa, että unioni voi jatkaa tuen antamista jäsenvaltioille maastopalojen torjunnassa rescEU-kapasiteetin avulla, kunnes pysyvä eurooppalainen maastopalojen sammutuskalusto on saatavilla.

Puheenjohtaja antaa neuvostossa edistymisraportin päätösehdotuksen käsittelyn etenemisestä. Asiakohdassa ei odoteta keskustelua.

Suomen kanta

Suomi ottaa edistymisraportin tiedoksi.

Seuraava kanta on esitetty U-kirjelmässä U 28/2020 vp:

Suomi tukee tavoitetta parantaa ja tehostaa Euroopan unionin valmiutta vastata vakaviin, laaja-alaisiin suuronnettomuus- ja kriisitilanteisiin. Sektorienvälisyyteen ja yhteiskunnan kriisinkestävyyden vahvistamiseen pohjautuvan lähestymistavan vahvistaminen eurooppalaisella tasolla edistää myös Suomen kansallista valmiutta.

Pääasiallinen sisältö

EU-tason rescEU-valmiudet on perustettu vuonna 2019 voimaantulleen pelastuspalvelumekanismen muutoksen myötä turvaverkoksi ylivoimaisiin tilanteisiin, joissa kansalliset resurssit ja Euroopan pelastuspalvelureserviin sidotut valmiudet eivät ole riittäviä. RescEU-valmiudet voivat olla maastopalo-, CBRN- tai lääkinällisiä valmiuksia. Nyt käsitellyssä olevassa muutoksessa on kyse pelastuspalvelumekanismiin nk. rescEU-maastopalosammutuskaluston rahoitusjakson siirtymäkaudesta. Vuonna 2020 tehdyn päätöksen mukaan rahoituskauden siirtymäkausi loppuisi vuoden 2024 loppuun mennessä. Muutoksessa ehdotetaan kauden siirtämistä nykyisen monivuotisen rahoituskauden loppuun, eli vuoden 2027 loppuun. Muutosehdotus koskee ainoastaan mekanismipäätöksen artiklaa 35.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Artikla 196 sopimus Euroopan Unionin toiminnasta

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentin on tarkoitus lokakuun täysistunnossa äänestää muutoksen puolesta.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Pelastuspalvelumekanismien suhdetta Suomen lainsäädäntöön on selvitetty U-kirjelmässä (U 28/2020 vp).

Taloudelliset vaikutukset

Ei taloudellisia vaikutuksia. Suomella ei ole kyseisiä rescEU-sammutuskapasiteetteja.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Suomella ei ole kyseisiä rescEU-sammutuskapasiteetteja, mutta sen sijaan Suomi on saanut 242 miljoonan euron EU-rahoituksen strategisten rescEU CBRN -valmius-varastojen perustamiseksi. Projektin osapuolet ovat sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Huoltovarmuuskeskus sekä STUK. Varastoilla varaudutaan kemiallisiin (C), biologisiin (B), säteily- (R) ja ydin- (N) uhkatilanteisiin (CBRN). Varastoitavat tavarat ovat suojavälineitä, mittauslaitteita, pikatestejä, vasta-aineita ja lääkkeitä, jotka on tarkoitettu ensitoimijoiden ja siviiliväestön suojaamisen tarpeisiin. Nyt kehitettävät rescEU-valmiudet tehostavat koko Euroopan unionin strategista varautumista ja valmiutta vastata CBRN-uhkiin, erityisesti Pohjois-Euroopan ja Itämeren alueella.

Asiakirjat

COM(2023) 194 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Wivi-Ann Wagello-Sjölund, SM/Pelastusosasto, 050-456 3698

VAHVA-tunnus

EU/660/2023

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/85/2023-SM-11

Heinikoski Saila

6.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Muuttoliikkeen ulkoinen ulottuvuus

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 19.-20.10.2023 keskustellaan muuttoliikkeen ulkoisesta ulottuvuudesta. Keskustelun tueksi ei ole muistiota valmisteltaessa jaettu asiakirjaa tai taustakysymyksiä.

Suomen kanta

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan EU:n maahanmuuttopolitiikasta seuraavasti:

Suomi noudattaa maahanmuuttopolitiikassa ihmisoikeus- ja muista kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta.

Hallitus edistää rakentavasti EU:n maahanmuuttopolitiikassa muun muassa:

- Vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännöstön kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi;
- EU:n ulkorajojen ja rajaturvallisuusvirasto Frontexin toimintaedellytyksien vahvistamista;
- Ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksien vähentämistä käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä; EU:n kehitys- ja kauppapolitiikan sekä

- ulkosuhteiden hyödyntämistä kolmansien maiden kansalaisten palautussopimusten syntymisen edistämiseksi;
- EU:ssa sellaisen mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta; ja
 - EU-tasolla taakanjaon vapaaehtoisuutta. Suomi suhtautuu pidättyväisesti myös väliaikaisiin taakanjako-operaatioihin.

Seuraavat kriisiasetusta koskevat kannat on määritetty U-jatkokirjeessä UJ 15/2023 vp.

Valtioneuvosto suhtautuu neuvostossa avoimesti mahdollisiin aloitteisiin koskien EU-tason toimia, joilla pyritään edistämään turvapaikkaprosessin ja kansainvälisen suojelun toteuttamista turvallisissa kolmansissa maissa. Kaikkien vaihtoehtojen on oltava yhteensopivia EU:n ja kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

Seuraavat maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksessa etenemistä koskevat kannat on määritetty E-kirjeessä E 125/2020 vp ja sitä koskevassa E-jatkokirjeessä EJ 4/2022 vp.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa on tehtävä kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti perustuen ajantasaiseen tilannekuvaan, laajaan ja tietoon pohjautuvaan analyysiin sekä tulevan kehityksen ennakointiin. Tietoa tarvitaan unioniin suuntautuvista muuttoliikereiteistä kokonaisuuksina, turvapaikanhakijoiden määrästä unionissa ja jäsenvaltioiden välillä tapahtuvasta luvattomasta edelleen liikkumisesta.

Pääasiallinen sisältö

Muuttoliikkeen ulkoisen ulottuvuuden saralla pyritään kehittämään kumppanuuksia muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa. Viimeisin merkittävä askel on EU:n ja Tunisian heinäkuussa 2023 allekirjoittama yhteisymmärryspöytäkirja, jolla Tunisia tuetaan kokonaisvaltaisesti ja pyritään hallitsemaan muuttoliikettä Tunisiasta Eurooppaan. Syyskuun alusta lähtien paine on kohdistunut erityisesti Italian Lampedusalalle, jossa tulijamäärät ovat ylittäneet saaren vastaanottokyvyn moninkertaisesti. EU:n ja Tunisian heinäkuussa sopima kumppanuussopimus ei ole toistaiseksi vähentänyt lähtöjen määrää. Lampedusan tilanteen vuoksi Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen esitteli 17.9. kymmenen kohdan suunnitelman EU:n nopeasta tuesta Lampedusalalle. Toimenpiteisiin kuuluu muun muassa EU:n turvapaikkaviraston (EUAA) ja Euroopan raja- ja merivartioston (Frontex) Italialle antaman tuen vahvistaminen, jotta voidaan varmistaa tulijoiden rekisteröinti ja sormenjälkien otto. Lisäksi tuetaan vapaaehtoisia siirtoja Lampedusalta muihin jäsenvaltioihin käyttämällä vapaaehtoisia solidaarisuusmekanismeja ja kiinnittämällä erityistä huomiota ilman huoltajaa tulleisiin alaikäisiin sekä naisiin. Tämän lisäksi tehostetaan palautuksia, tuetaan lähtöjen estämistä perustamalla operatiivisia kumppanuuksia lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa salakuljetuksen torjumiseksi, tehostetaan rajavalvontaa merellä ja ilmassa ja tutkitaan vaihtoehtoa laajentaa laivasto-operaatioita (naval missions) Välimerellä sekä implementoidaan EU:n ja Tunisian välinen yhteisymmärryspöytäkirja (MoU). Lisäksi pyritään pohtimaan laillisia reittejä.

EU-alueella turvapaikkahakemukset ovat olleet kasvussa vuonna 2023. EU:n turvapaikkavirasto EUAA:n puolivuotiskatsauksen mukaan kesäkuun loppuun mennessä EU+-maissa (EU-jäsenmaat sekä Norja ja Sveitsi) jätettiin 519 000 turvapaikkahakemusta, mikä on 28 prosenttia enemmän kuin edellisen vuoden vastaavalla ajanjaksolla. Kyseessä on suurin luku sitten vuosien 2015–2016. Suurin osa hakijoista on Syyrian, Afganistanin, Venezuelan ja Kolumbian kansalaisia. Eniten hakemuksia vastaanottavat Saksa, Espanja ja Ranska. Heinäkuun lopussa ratkaisua odotti EU+-maissa 687 000 turvapaikkahakemusta, mikä on 34 prosenttia enemmän kuin samaan aikaan vuonna

2022. Euroopassa voimakkaasti kasvaneet kansainvälisen suojelun hakemusmäärät eivät Maahanmuuttoviraston mukaan näy Suomessa. Alkuvuoden 2023 hakemusmäärät ovat olleet vuosien 2017–2018 tasolla. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan Suomessa jätetään vuosina 2023 ja 2024 noin 3500–4000 uutta turvapaikkahakemusta vuodessa.

EU-alueella erityisesti latinalaisesta Amerikasta (erit. Venezuela ja Kolumbia) kotoisin olevien turvapaikkahakemusmäärät ovat kasvaneet viime vuosina voimakkaasti. Tammi-kesäkuussa 2023 venezuelalaisten ja kolumbialaisten turvapaikkahakemusten muodostivat 13 prosenttia kaikista EU+-alueella jätetyistä hakemuksista. Venezuelalaisten turvapaikkahakemuksista 90 % ja kolumbialaisten hakemuksista 86 % jätettiin Espanjassa. Molemmilla kansalaisuuksilla on viisumivapaa pääsy Schengen-alueelle.

Myös EU-alueelle kohdistuneet laittomat rajanylitykset ovat myös kuluvaan vuonna jatkaneet kasvuaan. Euroopan raja- ja merivartiostovirasto Frontexin mukaan tulijoiden määrä on vuoden 2023 tammi-elokuussa lisääntynyt 18 % edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Yhteensä maahantuloja on havaittu noin 232 000. Tällä hetkellä maahantulo keskittyy erityisesti keskisen Välimeren reitille Tunisiasta ja Libyasta Italiaan. Kuluvaan vuonna reitillä on havaittu yli puolet EU-alueelle suuntautuvista maahantuloista. Tunisiassa lähtemisen juurisyyt liittyvät poliittiseen epävakauteen, heikentyneeseen taloudelliseen tilanteeseen sekä kiristyneisiin asenteisiin maassa olevia muualta tulleita siirtolaisia kohtaan. Tunisiasta lähtee liikkeelle tällä hetkellä erityisesti Norsunluurannikon, Egyptin ja Guinean kansalaisia, mutta enenevässä määrin myös tunisialaisia.

Libyassa siirtolaisuuden kasvun taustalla on muun muassa järjestäytyneiden ihmiskuljetus-verkostojen uudelleenaktivoituminen. Verkostot toimivat erittäin tehokkaasti, ja Libyan viranomaisien kyky vaikuttaa niiden toimintaan on rajallinen. Siirtolaisuus on lisääntynyt erityisesti Libyan itäosista, joka ei ole kansainvälisen yhteisön tukeman Tripolin hallinnon hallinnassa. Muilla maahantulon pääreiteillä määrät ovat olleet laskussa.

Sudanin epävakaa tilanne ei ole toistaiseksi näkynyt merkittävänä liikehdintänä EU:n suuntaan. Maan sisäisten pakolaisten määrä on kuitenkin kasvussa, samoin kuin liike naapurimaihin, erityisesti Egyptiin ja Tšadiin. UNHCR ennustaa, että vuoden loppuun mennessä Sudanista muihin maihin paenneiden määrä nousee 1,8 miljoonaan. Tämä sisältää 719 500 aiemmin Sudanissa oleskellutta pakolaista, joiden arvioidaan palaavan lähtömaihinsa.

Muilla maahantulon pääreiteillä määrät ovat olleet laskussa. Länsi-Balkanin reitillä on havaittu heinäkuun loppuun mennessä hieman yli 70 000 laitonta rajanylitystä. Vuonna 2022 reitti oli vilkkain muuttoliikeväylä unioniin, mutta loppuvuodesta rajanylitykset kääntyivät laskuun lähinnä alueen maiden viisumipolitiikan muutosten takia. Itäisellä Välimerellä laskua on ollut 14 prosenttia viime vuoden tammi-elokuuhun verrattuna (noin 24 000 laitonta rajanylitystä). Kreikan ohella painetta kohdistuu edelleen myös Kyprokselle. Myös läntisen Välimeren ja Afrikan reiteillä maahantulo on vähentynyt vuodentakaisesta, Välimerellä 14 prosenttia ja läntisen Afrikan reitillä viisi prosenttia edellisvuotta vähemmän. Reittien kautta on tehty vuoden 2023 aikana reilut 19 000 laitonta rajanylitystä.

Valko-Venäjän toiminta Puolan, Liettuan ja Latvian vastaisilla rajoilla on vakiintunut. Frontexin mukaan tammi-elokuussa Valko-Venäjän vastaisilla rajoilla on ollut noin 3500 laitonta rajanylitystä, ja rajamaat ovat kertoneet tuhansista maahantulon estoista rajoillaan. EU:n Venäjän vastaisilla rajoilla (ml. Suomi) tilanne on toistaiseksi säilynyt rauhallisena.

Komissio julkaisi loppuvuonna 2022 keskisen Välimeren ja Länsi-Balkanin reittejä koskevat toimintasuunnitelmat sekä 6. kesäkuuta 2023 Atlantin ja läntisen Välimeren reittiä koskevan toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelmien mukaisesti on tehty työtä reitin

varrella olevien kumppanimaiden kanssa, mikä on vähentänyt maahantuloa erityisesti Länsi-Balkanin reitillä. Neuvosto seuraa toimintasuunnitelmien täytäntöönpanoa. Lisäksi komissio valmistelelee itäisen Välimeren reitin toimintasuunnitelmaa.

Frontexilla on keskeinen rooli kolmansissa maissa tehtävissä toimitissa ja kumppanimaiden rajavalvonnan tehostamisessa. Frontexin kolmasmaatoiminta lähettämällä pysyvän joukon rajavartijoita operaatioihin on aiemmin keskittynyt erityisesti Länsi-Balkanin alueelle. Viimeisimpänä toimintaa on laajennettu vuoden 2022 aikana Moldovaan ja Ukrainan osalta tehtävän yhteistyön laajentamista arvioidaan. Neuvosto on antanut komissiolle neuvottelumandaatin viraston asemaa koskeviin neuvotteluihin Senegalin ja Mauritanian kanssa.

Muuttoliikkeen ulkoiseen ulottuvuuteen kuuluu myös kokonaisvaltainen paluuyhteistyö kolmansien maiden kanssa. Esimerkiksi Frontexin tekemällä paluun jälkeisellä uudelleenkotoutumistyöllä kolmansissa maissa pyritään vähentämään uudelleen lähtemisen tarvetta.

Eri rahastoilla ja rahoitusinstrumenteilla on muuttoliikkeen ulkoisessa ulottuvuudessa tärkeä rooli, joka nousee esille rahoituskehityksen väliaikaistarkastelussa. EU:n naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön välineen (NDICI-Global Europe) väliarvio tullaan valmistelemaan vuoden 2023 aikana ja se toimitetaan Euroopan parlamentille alkuvuodesta 2024. Global Europe (NDICI-GE) -rahoituksesta 14 prosenttia käytettiin muuttoliiketoimiin vuonna 2021 (tavoitetaso 10 prosenttia). Yhteensä Global Europe -rahoitus on 79,5 miljardia vuosille 2021–2027.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat**Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot**

Saila Heinikoski, SM/MMO, p. 0295 488 619
Anne Lamminmäki, VNK, p. 0295 160 129

VAHVA-tunnus

EU/85/2023

Liitteet -**Viite** -

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/27/2023-SM-40

Hirvi Mikko

9.10.2023

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Alaikäisten verkossa tapahtuvan radikalisoitumisen estäminen

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäasioiden päivänä 19.10. ministerit käyvät näkemysten vaihdon alaikäisten verkossa tapahtuvan radikalisoitumisen estämisestä. Asiakohdassa luodaan katsaus nykytilaan ja keskustellaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Keskustelun tueksi ei ole muistiota valmisteltaessa jaettu asiakirjaa tai taustakysymyksiä.

EU:n lainvalvontayhteistyövirasto Europol osallistuu asiakohdassa käytävään keskusteluun. Oletettavaa on, että Europol esittelee viimeisintä julkaisemaansa EU:n terrorismin tilanneraporttiaan (Terrorism Situation and Trend Report TE SAT 2023).

Suomen kanta

Pääministeri Orpon hallitusohjelma tavoittelee, että vuoteen 2031 mennessä Suomi on luottamuksen yhteiskunta, jossa toteutuvat turvallisuus ja oikeudenmukaisuus. Oikeusvaltio on yhteiskunnan selkäranka. Viranomaiset luovat edellytyksiä hyvälle arjelle ja oikeudenhoidon ketju toimii tehokkaasti.

Hallitus poistaa tiedonvaihdon esteitä kansallisen turvallisuuden ja järjestäytyneen yhteiskunnan suojaamiseksi. Suomi vaikuttaa EU:ssa siihen, että tietojenvaihtoa eri EU-

maiden viranomaisten välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumisen tehostamiseksi.

Hallitus tekee terrorismilainsäädännön kokonaisuudistuksen vastaamaan nykyisiä uhkia ja poistaakseen nykyisen sääntelyn vaikeaselkoisuuden. Mahdolliset aukot nykyisissä kriminalisoinneissa arvioidaan. Rangaistusasteikkoja tarkistetaan siten, että rangaistukset terrorismirikoksista kovenevat.

Hallitusohjelman mukaan laaditaan päivitetty kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma. Hallitus tunnistaa terrorismin yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten turvallisuutta vakavasti vaarantavaksi rikollisuudeksi. Terrorismia torjutaan tehokkaasti.

Seuraavat kannat on esitetty e-kirjeessä E 15/2021 vp

Euroopan unioni on Suomelle tärkeä vaikutuskanava ja turvallisuusyhteisö, jonka tukemat jäsenmaiden sisäisen turvallisuuden toimet, tuki jäsenvaltioiden toimille väkivaltaisen ekstremismin ennalta estämiselle ja terrorisminvastainen ulkosuhdetyö lisäävät jäsenvaltioiden kykyä torjua terrorismia.

Suomen näkemyksen mukaan terrorismintorjunnan painopisteen tulee olla terrorismin ennaltaehkäisyssä, jolla tarkoitetaan puuttumista taustasyihin, vaikuttimiin sekä muihin tekijöihin, jotka voivat johtaa väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja äärimmillään terroristiryhmiin värväytymiseen

Suomi pitää hyvänä, että EU-tasolla tehdään toimenpiteitä laittoman sisällön torjumiseksi verkossa. Suomi pitää tärkeänä komission tukea jäsenvaltioille väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä. Suomi pitää tärkeänä yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin välillä sekä uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Pääasiallinen sisältö

Suojelupoliisin kansallisen terrorismin uhka-arvion (2023) mukaan nuorten verkossa tapahtuva väkivaltainen ja ideologisesti riippumaton radikalisoituminen on keskeinen nouseva trendi kansainvälisesti, ja useissa Euroopan maissa on estetty alaikäisten suunnittelemaa iskuhankkeita. Terrorismia ihannoivia ja poliittisen väkivallan välttämättömyyttä julistava verkkoympäristö tarjoaa radikaalia ideologiaa kannattaville tai siitä kiinnostuneille henkilöille radikalisoivan kasvualustan ja yhteisön, jonka puolesta tai sen innoittamana harjoittaa poliittista väkivaltaa. Verkkoympäristö mahdollistaa aatteiden omaksumisen monesta suunnasta eikä edellytä sitoutumista vain yhden organisaation toimintaan.

Suojelupoliisin mukaan sosiaalisen median alustoille painottuva verkostoituminen, propagandan levittäminen ja väkivaltaisen toiminnan edistäminen ovat olennainen osa Suomen äärioikeistolaista toimintaa. Lisäksi yksi radikaali-islamismien keskeisimpiä tukitoimia on ideologian levittäminen verkossa. Propagandan levittäminen ja kuluttaminen ovat keskittyneet salattuihin pikaviestisovelluksiin ja keskusteluryhmiin. Henkilöt, jotka ovat radikalisoituneet verkossa, saattavat seurata useiden radikaali-islamististen terroristijärjestöjen propagandaa, eikä selvää uskollisuutta yhdelle järjestölle ole.

Myös EU:n lainvalvontayhteistyövirasto Europolin viimeisimmässä terrorismin tilanneraportissa (TE SAT) kiinnitetään huomiota verkossa leviävään propagandaan ja sen vaikutuksiin yksilöiden radikalisoitumisessa. COVID-19 pandemian aikana lisääntynyt sosiaalinen eristäytyneisyys yhdistettynä online-ympäristössä vietetyn ajan lisääntymiseen ovat omalta osaltaan tekijöitä, joita terroristit hyödyntävät viestiensä

levittämisessä ja uusien seuraajien rekrytoinnissa. Europolin mukaan terroristinen ja väkivaltainen ekstremistinen ympäristö hajautuu ja muuttuu entistäkin epävakammaksi. Hajallaan olevat toimijat voivat tavata ja kokoontua verkossa ideologiasta riippumatta tai kokematta yhteenkuuluvuutta mihinkään yksittäiseen viiteryhmään. Europolin mukaan tämä voi osaltaan edesauttaa yksilöiden omaehtoista radikalisoitumista.

Viime vuosina EU:n alueella tehtyjen terrori-iskujen tekijät, tai niitä yrittäneet, ovat olleet EU:n kansalaisia, jotka ovat radikalisoituneet kotimaissaan.

Kansallinen ja EU-tason ennaltaehkäisevä työ

Päävastuu terrorismin torjunnasta ja radikalisoitumisen ennaltaehkäisevästä työstä on EU:n jäsenvaltioilla. Suomen toimintaa terrorismintorjunnassa sekä kansallisesti että kansainvälisesti ohjaa kansallinen terrorismintorjunnan strategia 2022-2025, jonka mukaan terrorismin ennaltaehkäisemisen tavoitteena on puuttua terrorismin taustasyihin. Nykyinen kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma on laadittu 2019 ja sen voimassaolo päättyy kuluvan vuoden lopussa. Sisäministeriö on asettanut syyskuussa 2023 hankkeen valmistelevaan päivitetty toimenpideohjelma. Osana valmistelevaa työtä kerätään laajasti näkemyksiä kansallisilta yhteistyökumppaneilta ja asiantuntijoilta.

Myös EU on kehittänyt useita välineitä radikalisoitumisen estämiseksi. Kesäkuussa 2022 voimaan astui EU-asetus verkossa tapahtuvan terroristisen sisällön levittämiseen puuttumisesta (ns. TCO-asetus), jonka nojalla jäsenvaltioiden toimivaltaisilla viranomaisilla on valtuudet antaa internetpalveluntarjoajalle poistamismääräys, jonka perusteella niiden on poistettava terroristinen sisältö tai estettävä pääsy siihen kaikissa jäsenmaissa. Europolissa toimii internetsisältöä koskevia ilmoituksia tekevä EU-yksikkö (EU IRU), jonka tehtävänä on muun muassa havaita verkossa esiintyvää terroristista materiaalia.

Komission puitteissa toimii vuonna 2011 perustettu radikalisoitumisen torjuntaverkosto (RAN), joka kokoaa yhteen eri alojen asiantuntijoita jakamaan tietoa ja osaamista radikalisoitumisen ehkäisystä. Komission vuonna 2015 perustama EU Internet Forum (EUIF) on yhteistyöfoorumi, joko kokoaa yhteen EU:n jäsenvaltiot, EU:n instituutiot ja virastot sekä yksityisen sektorin toimijoita. EUIF perustettiin löytämään yhteisiä keinoja terroristisen sisällön leviämisen estämiseen internetissä, mutta viimeaikoina sen puitteissa on käsitelty myös huumeisiin ja lasten seksuaaliseen väkivaltaan (CSAM) liittyviä asioita.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Asiakirjaa ei ole vielä saatu

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Mikko Hirvi/SM, mikko.hirvi(a)gov.fi, Puh. +358 295 488 546

VAHVA-tunnus

EU/27/2023

Liitteet -

Viite -

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/1556/2022-OM-19

Törnroth Katri

4.10.2023

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; direktiivi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

U 101/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusministereiden on tarkoitus käydä 19.–20.10.2023 OSA-neuvostossa puheenjohtajan keskusteluasiakirjan pohjalta keskustelu takaisinsaannista konkurssipesään, joka on yksi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta annetun direktiiviehdotuksen (COM(2022) 702 final) kokonaisuuksista. Takaisinsaanti konkurssipesään on yksi neuvotteluissa auki olevista kysymyksistä ja puheenjohtaja toivoo siihen poliittista ohjausta OSA-neuvostosta. Keskustelun jälkeen direktiiviehdotuksen käsittelyä on tarkoitus jatkaa asiantuntijatasolla. Direktiiviehdotuksen ensimmäinen lukeminen asiantuntijatasolla on vielä kesken.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu U-asian 101/2022 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin.

Valtioneuvosto katsoo, että direktiivin säännösten tulisi olla yhteensovitettavissa kansallisen maksukyvyttömyyslainsäädännön kanssa eikä niiden tulisi aiheuttaa tilannetta, joka heikentäisi kansallisen järjestelmän toimivuutta. Direktiivissä tulisi ottaa tasapainoisesti huomioon sekä yritysten että velkojien oikeudet. Direktiivin ei tulisi sisältää Suomen maksukyvyttömyys-, yhtiö- tai prosessilainsäädännön perusperiaatteista poikkeavia pakottavia säännöksiä tai suhteettoman lyhyitä määräaikoja. Direktiivissä ei tulisi säätää

tuomioistuimen roolista maksukyvyttömyysmenettelyissä kansalliseen järjestelmään soveltumattomalla tavalla.

Takaisinsaantikanteita koskeva ehdotus on pääpiirteissään hyväksyttävissä, mutta kanteiden vireillepanon huomattavasti nykyistä pidempi kolmen vuoden määräaika ei ole maksukyvyttömyysmenettelyjen tehokkuusnäkökulmasta kannatettava.

Pääasiallinen sisältö

Keskustelun lähtökohdat

Takaisinsaantisääntelyn tarkoituksena on varmistaa maksukyvyttömyysmenettelyyn asetettavan yhtiön tai henkilön velkojien tasapuolinen kohtelu. Tehtyjen oikeustoimien peräytyessä konkurssipesän, yhtiön tai henkilön omaisuus palautuu sellaiseksi kuin se oli ennen oikeustoimea. Näin yksittäinen velkoja ei saa perusteetonta etua ennen maksukyvyttömyysmenettelyä tehdystä oikeustoimesta, kuten pesän varoihin nähden huomattavasta velan maksusta. Laissa on säädetty takaisinsaannin perusteista ja siitä, miltä ajalta ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista eri oikeustoimet voidaan peräyttää. Takaisinsaantisäännökset soveltuvat Suomessa tietyin tarkennuksin kaikissa kolmessa maksukyvyttömyysmenettelyssä: konkurssissa, yrityssaneerauksessa ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä.

Takaisinsaantia koskevassa lainsäädännössä tulee ottaa tasapainoisesti huomioon myös muut asianmukaiset intressit, kuten oikeustoimen vastapuolen oikeudet ja oikeusvarmuuden tarve, muut velallisen ja velkojien edut kuten menettelyn kokonaiskesto ja tehokkuus sekä esimerkiksi yksityishenkilön konkurssiin ja velkajärjestelyihin liittyvät erityistilanteet (esimerkiksi osituksen peräytyminen). Komission direktiiviehdotus koskee yrittäjiä, joten on mahdollista, että direktiivin säännökset tulisivat sovellettaviksi myös näihin erityistilanteisiin. EU:n tasolla on huomioitava myös se, että peräytettävien oikeustoimien perustana olevaa lainsäädäntöä ei ole harmonisoitu, joten on tärkeää, että direktiivissä käytettävät yksityiskohtaiset muotoilut ja terminologia ovat yhteensovitettavissa jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön kokonaisuuteen.

Puheenjohtajan keskusteluasiakirja

Puheenjohtaja on keskusteluasiakirjassa kuvannut takaisinsaantia koskevaa ehdotusta sekä erityisesti takaisinsaannista ensimmäisellä käsittelykierroksella siviilioikeustyöryhmässä käytyjä keskusteluja.

Puheenjohtaja toteaa, että jäsenvaltiot ovat sitä mieltä, että ehdotuksen harmonisaation taso ei ole kaikilta osin minimiharmonisaatiota. Säännökset ovat paikoin liian yksityiskohtaisia ja niitä tulisi yksinkertaistaa. Näin pystyttäisiin tarjoamaan lisää joustavuutta jäsenvaltioille, jotta ne voisivat säilyttää järjestelmänsä, joissa yleistä velkojatarhaa suojataan enemmän, rajoittamatta muiden asianmukaisten intressien suojelua. Lisäksi puheenjohtaja toteaa, että jäsenvaltiot ovat kannattaneet direktiiviehdotuksen minimiharmonisaatioperiaatetta koskevan kirjauksen laajentamista takaisinsaannin vaikutuksiin pelkkien takaisinsaantiperusteiden ja –aikojen lisäksi.

Asiakirjassa oikeusministereille esitetään keskusteltavaksi seuraava kysymys:

- Ministereitä pyydetään esittämään näkemyksensä siitä, tarvitaanko takaisinsaannissa enemmän joustavuutta, ottaen huomioon, että ehdotuksen tarkoituksena on asettaa minimistandardit yleisen velkojatarhan suojelulle rajoittamatta niiden muiden intressien asianmukaista suojelua, joihin konkurssipesä vaikuttaa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 114 artiklaan. Artiklan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto toteuttavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevat toimenpiteet jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämiseksi. Neuvoston päätöksenteko asiassa tapahtuu määräenemmistöllä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa vastuuvaliokunta on oikeudellisten asioiden valiokunta (JURI), jossa asian esittelijä on Pascal Arimont (EPP, BE). Lisäksi mielipidettä on pyydetty talous- ja rahoitusasioiden valiokunnalta (ECON), jossa asian esittelijä on René Repasi (S&D, DE). ECON-valiokunnan mielipideluonnoksen käsittely on aloitettu.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.–20.10.2023)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.–20.10.2023)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Lainkäyttöön ja tuomioiden täytäntöönpanoon sekä yhtiöihin liittyvä sääntely kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 8 ja 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu U-kirjelmässä U 101/2022 vp.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Lakivaliokunnan käsittelyssä esitettiin ehdotettujen takaisinsaantisäännösten yksityiskohtaisiin muotoiluihin liittyviä kriittisiä näkökantoja. Direktiivitekstin yksinkertaistamisella ja joustavoittamisella on merkitystä myös tästä näkökulmasta, jotta sääntely on valtioneuvoston kannan mukaisesti yhteensovitettavissa kansallisen lainsäädännön kanssa.

Suurin osa jäsenvaltioista katsoo, että takaisinsaantia koskevia artikloja tulisi yksinkertaistaa ja niiden tulisi sisältää enemmän joustavuutta, jotta jäsenvaltiot voisivat toisaalta varmasti säilyttää tiukemmat säännöksensä ja toisaalta suojella riittävästi muitakin asianmukaisia intressejä.

Jäsenvaltiot ovat yleisesti suhtautuneet direktiiviehdotukseen hyvin kriittisesti. Muutamat jäsenvaltiot ovat Suomen tavoin sitä mieltä, että ehdotus saattaa heikentää niiden maksuvyöttömyysmenettelyjen tehokkuutta. Ehdotettua mikroyritysmenettelyä ei ole vielä työryhmässä käsitelty, mutta alustavien kantojen perusteella ehdotus ei tältä osin ole

saanut lainkaan kannatusta. Jäsenvaltiot ovat suhtautuneet varsin kriittisesti myös ehdotettuun pre pack –menettelyyn. Ehdotuksen sisältämä tuomioistuimen rooli on vieras niille jäsenvaltioille, joissa päätöksenteko konkurssimenettelyssä on osoitettu velkojille. Johdon velvollisuus hakea yhtiö maksukyvyttömyysmenettelyyn tietyn aikarajan sisällä maksukyvyttömyydestä ja siihen liittyvä vahingonkorvausvastuu sen sijaan sisältyvät jo monen jäsenvaltion yhtiö- ja maksukyvyttömyyslainsäädännön kokonaisuuteen.

Asiakirjat

Puheenjohtajan keskusteluasiakirja 13600/23

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Katri Törnroth, p. 029 515 0084

VAHVA-tunnus

EU/1556/2022

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/27/2023-OM-36

Marina Venäläinen

9.10.2023

OSA-neuvosto 19.-20.10.2023; Oikeudelliset toimet ja rankaisemattomuuden vastainen taistelu liittyen Venäjän hyökkäyssodassa Ukrainassa tapahtuneisiin rikoksiin

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 20.10.2023 annetaan tilannekatsaus (*state of play*) oikeudellisista toimista ja rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa hallitus sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi. Hallitus edistää EU:n Venäjän-pakotteiden toimeenpanoa ja tehostamista.

Suomen kanta perustuu UTP-jatkokirjeeseen UTPJ 59/2022 vp – UTP 5/2014 vp, joulukuun 2022 Eurooppa-neuvoston 15.12.2022 muistioon EU/126/2022-VNK-9, maaliskuun Eurooppa-neuvoston 21.3.2023 muistioon EU/361/2023-VNK-3 ja valtioneuvoston kirjelmään U 38/2022 vp (E 54/2022 vp).

Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan. Venäjän hyökkäys kohdistuu Ukrainaan, mutta myös koko Euroopan turvallisuusjärjestystä vastaan. Venäjän hyökkäys on räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus. Venäjän tulee välittömästi pysäyttää sota-toimet ja lopettaa toimet miehittämiensä alueiden liittämiseksi Venäjään.

Suomi pitää tärkeänä pakotteiden tehokasta toimeenpanoa ja pakotteiden kiertämisen estämistä.

Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi vastaa Venäjän toimiin osana Euroopan unionia. Suomi pitää tärkeänä, että tarvittavin toimenpitein tuetaan Ukrainassa tapahtuvien vakavien kansainvälisten rikosten tutkintaa ja kyseisiin rikoksiin syyllistyneiden saattamista oikeudelliseen vastuuseen.

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukrainaan. Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittoman hyökkäyssodan seurauksista ja vaikutuksista, ml. sodan aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. EU:n piirissä sekä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden tulee mahdollisimman nopeasti selvittää ja täsmentää EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia tapoja, joilla Venäjä saadaan suorittamaan asianmukaiset korvaukset. Suomi pitää tärkeänä, että selvitystyötä mm. Venäjän jäädytettyjen varojen tuottojen mahdollisesta hyödyntämisestä Ukrainan tukemiseen jatketaan ripeästi.

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajamaa Espanjan tarkoituksena on keskittyä neuvoston kokouksessa katsaukseen toimiin, joita on toteutettu edellisen OSA-neuvoston 8.-9.6.2023 jälkeen.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on räikeä kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan loukkaus. Myös Venäjän sodankäyntimenetelmät Ukrainassa ovat kansainvälisen oikeuden, erityisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden eli sodan oikeussääntöjen vastaisia. Maaliskuusta 2014 alkaen EU on asettanut laajat rajoittavat toimenpiteet eli pakotteet (yhteensä 11) Venäjää kohtaan sen laittomasti itseensä liitettyjen Ukrainan alueiden vuoksi ja Ukrainassa käymän hyökkäyssodan vuoksi.

Viimeisin Eurooppa-neuvosto 29.-30.6.2023 korosti EU:n vahvaa sitoutumista Venäjän saattamiseen täyteen vastuuseen Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaa vastaan. Eurooppa-neuvosto piti tervetulleena kehitystä vastuuvollisuuden toteutumiseksi, muun muassa kansainvälisen keskuksen perustamista hyökkäysrikoksen syyttämiseksi (ICPA). Keskus aloitti toimintansa Haagissa 3.7.2023. Keskuksen tehtävänä on koordinoita hyökkäysrikoksen tutkintaa ja säilyttää todistusaineistoa. Keskus toimii Eurojustin tukeman Ukraina-yhteistutkintaryhmän (JIT) yhteydessä. ICPA:n toimintaan osallistuvat useat ukrainalaiset kokopäivätoimiset syyttäjät, jäsenvaltioiden osapäivätoimiset syyttäjät ja ICC:n syyttäjätöimiston edustajat. Yhdysvaltojen viranomaiset tekevät yhteistyötä JIT:n osapuolten kanssa laadittujen yhteisymmärryspöytäkirjojen nojalla. Maat, jotka eivät ole JIT:n osapuolia, sekä kolmasmaavaltiot ovat tarjoutuneet antamaan teknistä tukea. Suomi ei ole JIT:n osapuoli.

Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden sekä tarkkailijavaltioiden oikeusministerit käsitelivät Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan liittyvää vastuuvollisuutta konferenssissaan Riikassa 11.9.2023 (*Conference "On the Path to Justice for Ukraine: Advancing Accountability, Reuniting Children with their Families, and Supporting the Resilience of its Justice System"*). Oikeusministerit pitivät tervetulleena vahinkorekisterin perustamista (*Register of Damage Caused by the Aggression of the Russia Federation against Ukraine*) EN:n yhteyteen laajennetulla osittaissopimuksella, joka tuli voimaan 16.5.2023. Suomi on yksi Haagiin sijoittuvan rekisterin 41 perustajaosapuolesta. 12.9.2023 järjestettiin 2. vahinkorekisterin osapuolten kokous, jossa käsiteltiin rekisterin toiminnan taloudellisia kysymyksiä. EU on antanut merkittävän vapaaehtoisrahoitustuen rekisterille.

Puheenjohtajan asiakirjassa erityisesti korostetaan Eurojustin vakavimpien kansanvälis-ten rikosten todisteiden tietojärjestelmän merkitystä (*The Core International Crimes Evidence Database, CICED*). Tietojärjestelmä käynnisti toimintansa 23.2.2023. Järjestelmä mahdollistaa Eurojustin tuen kansallisille oikeusviranomaisille toisessa jäsenvaltiossa säilytettävien todisteiden löytämiseksi, jotka ovat relevantteja niiden omille rikostutkinnoilleen. CICED:n kehittämisessä ollaan kolmannessa vaiheessa, jossa saatetaan loppuun todisteiden turvallista säilyttämistä ja tietojen siirtämistä koskeva kehittämistyö. Tämän jälkeen Eurojust voi käynnistää CICED:n analyttisen toiminnon (tavoitteena marraskuu 2023). On erittäin tärkeää, että kaikki jäsenvaltiot ilmoittaisivat todisteensa tähän tietojärjestelmään.

Edistystä on myös tapahtunut EU:n pakoterikos- ja konfiskaatiolainsäädännön valmistelussa, joita koskevat trilogineuvottelut ovat käynnissä.

Koska ICC ei ole toimivaltainen tutkimaan hyökkäysrikosta Ukrainan tilanteessa, käydään kattavan rikosoikeudellisen vastuun varmistamiseksi keskustelua erityistuomioistuimen perustamisesta hyökkäysrikoksen käsittelyyn. Ukraina on esittänyt erityistuomioistuimen perustamista hyökkäysrikoksen käsittelemiseksi, ja se on osa Ukrainan 10 kohdan rauhansuunnitelmaa. Suomi liittyi helmikuussa Ukrainan tukena toimivaan ydinryhmään, jonka tarkoituksena on edistää oikeudellista vastuuta Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta. Ydinryhmä kokoontuu seuraavan kerran Berliinissä 16.11.2023.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti on antanut asiakokonaisuuteen liittyen päätöslauselman 2022/2655(RSP). Päätöslauselmassa tuomitaan Venäjän laitton hyökkäys Ukrainaan ja vaaditaan EU:n instituutioita ja jäsenvaltioita ryhtymään toimiin sotarikosten tutkimiseksi ja tuomitsemiseksi.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan käsittely 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.-20.10.2023)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.-20.10.2023)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

13632/23

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Marina Venäläinen / OM, p. 029 51 50236

Elina Lemmetty / UM, p. 029 53 50198

Johanna Hossa / UM, p. 029 53 50464

VAHVA-tunnus

EU/27/2023

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet**Viite** Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/27/2023-OM-35

Venäläinen Marina

28.9.2023

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Oikeudellinen yhteistyö Latinalaisen Amerikan kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa: a) EU-CELAC -huippukokous 17.-18.7.2023 (seuranta), b) Euroopan ja Latinalaisen Amerikan ohjelma avunannosta järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusministerit saavat kokouksessaan 20.10.2023 tilannekatsauksen oikeudelliseen yhteistyöhön Latinalaisen Amerikan kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Puheenjohtajan asiakirja ei ole vielä saatavilla perusmuistiota laadittaessa.

Asiasta kerrotaan sekä a) EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden yhteisön (CELAC) huippukokouksen 17.-18.7.2023 tulosten näkökulmasta, että b) Euroopan ja Latinalaisen Amerikan ohjelman näkökulmasta, joka koskee avunantoa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

- EU-CELAC -huippukokous 17.-18.7.2023 (seuranta)

EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden yhteisön (CELAC) kolmas huippukokous järjestettiin Brysselissä 17.-18.7.2023. Huippukokoukseen osallistuivat kaikki EU:n jäsenmaat ja kaikki 33 CELAC-maata. Suomea kokouksessa edusti pääministeri Orpo. EU:n ja CELAC-maiden kumppanuuden merkitys on entistä suurempi muuttuneessa geopolitisessä tilanteessa. Huippukokouksen jälkeen annettiin julkilausuma, jossa korostetaan yhteisiä arvoja, ml. ihmisoikeudet ja demokratia ja todetaan kumppanuuden tärkeys globaaleihin haasteisiin vastaamisessa. Siinä esitetään vakava huoli Ukrainan vastaisesta sodasta ja sen globaaleista vaikutuksista ja annetaan tuki Mustanmeren viljanvientisopimuksen jatkolle. Julkilausumassa nostetaan lisäksi esille mm. monenkeskinen yhteistyö, ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja kauppasopimukset, turvallisuus ja korruptio.

EU julkisti kokouksessa 45 miljardin euron alueellisen Global Gateway -investointiohjelman mm. vihreän ja digitaalisen siirtymän hankkeisiin Latinalaisessa Amerikassa ja Karibiassa. Huippukokous vauhditti EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden välisiä sopimuksia: sekä modernisoitu EU-Chile -assosiaatiosopimus että EU:n sopimus Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden kanssa (ns. Post-Cotonou-sopimus) on tarkoitus allekirjoittaa ennen vuoden loppua. Seuraava huippukokous on tarkoitus järjestää 2025.

- **Euroopan ja Latinalaisen Amerikan ohjelma avunannosta järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa (tuleva hanke EL PAcCTO 2.0)**

EU ja Latinalainen Amerikka ovat pitkään halunneet vahvistaa suhteitaan, mistä osoituksena ovat lukuisat alueiden väliset hankkeet, monenväliset sopimukset ja koordinoituneet mekanismit. EL PAcCTO -ohjelmalla on vuodesta 2017 lähtien edistetty EU:n ja Latinalaisen Amerikan strategista kumppanuutta järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. EL PAcCTO on tukenut keskeisiä aloitteita ja yhteistyömuotoja, kuten esim. CLASI:a (Latinalaisen Amerikan sisäisen turvallisuuden komitea), joka on EU:n tasolla yhteneväinen neuvoston sisäisen turvallisuuden operatiivisen yhteistyön pysyvän komitean (COSI) kanssa; EU:n ja Latinalaisen Amerikan oikeusalan kumppanuusohjelma Ameripolia (Amerikkojen lainvalvontayhteistyöstä vastaava yhteisö); poliisiverkostoja ja IDEAL:a (EU SOCTA:n mallin mukaisesti kahden vuoden välein laadittu uhka-arvio).

EU:n jäsenvaltioiden ja CLASI:n turvallisuusasioista vastaavien ministereiden yhteinen julistus annettiin sisäministerien neuvostokokouksen yhteydessä järjestetyn keskustelun jälkeen Brysselissä 28.9.2023. Monialaisen lähestymistavan avulla molemmat osapuolet sitoutuivat vahvistamaan yhteistyötä, jolla torjutaan huumausaineiden laitonta kauppaa ja rahoitusta, ihmiskauppaa, maahanmuuttajien salakuljetusta, ampuma-aseiden suunnittelua, valmistusta ja laitonta kauppaa, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä, kyber-, ympäristö- ja talousrikoksia ja kulttuuriresineiden laitonta kauppaa, mukaan lukien rahanpesu ja kryptovaluuttojen rikollinen käyttö, sekä korruptiota ja tällaisesta rikollisuudesta aiheutuva laitonta hyötyä.

EL PAcCTO 2.0 jatkaa CLASI:n ja edellä mainittujen aloitteiden tukemista.

Lainvalvonta- ja oikeudellista yhteistyötä vahvistetaan myös Euroopan monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumin (EMPACT) yhteydessä. Lisäksi Europol ja Eurojust valmistelevat joidenkin Latinalaisen Amerikan maiden kanssa yhteistyösopimuksia tai -järjestelyjä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan käsittely 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.-20.10.2023)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.-20.10.2023)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Puheenjohtajan asiakirjaa ei ole vielä jaettu.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM/Marina Venäläinen, 029 51 50236
SM/Monna Airiainen, 029 54 88360

VAHVA-tunnus

EU/27/2023

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/27/2023-OM-38

Hallavainio Anne

9.10.2023

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19. - 20.10.2023; Toimet oikeusjärjestelmien tehokkuuden ja laadun parantamiseksi

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19. – 20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusministereiden on tarkoitus käydä 19. – 20.10.2023 OSA – neuvostossa puheenjohtajan keskusteluasiakirjan pohjalta keskustelu toimista oikeusjärjestelmien tehokkuuden ja laadun parantamiseksi. Teema liittyy laajempaan keskusteluun oikeusvaltioperiaatteen vaalimisesta EU:ssa.

Suomi valmistautuu kertomaan käytänteistään otsikkoasiassa.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu E – asiassa E 17/2019 vp 5.9.2023 annetun valtioneuvoston jatkoselvityksen EJ 3/2023 vp sekä E – asian E 147/2022 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin.

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on olennainen osa EU:n oikeusjärjestystä ja identiteettiä ja ennakoedellytys demokraattisten ydinarvojen

ylläpitämisessä. Näiden ohella oikeusvaltioperiaatteen avulla pidetään yllä EU:n sisämarkkinoiden toiminnalle keskeistä jäsenvaltioiden keskinäisluottamusta ja tuetaan investointeja suosivaa liikeympäristöä. (EJ 3/2023 / E 17/2019 vp)

Valtioneuvosto katsoo, että komission vuosittaiseen oikeusvaltiokertomukseen pohjautuva neuvoston oikeusvuoropuhelu on oleellinen keino lujittaa oikeusvaltioperiaatetta Euroopan unionissa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että jäsenvaltioita yhdenmukaisesti tarkastelevaa komission oikeusvaltiokertomusta hyödynnetään neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun pohjana myös jatkossa. Yleisten asioiden neuvoston ohella on tärkeää, että oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvia keskusteluja käydään ainakin oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa, sekä tarvittaessa myös muissa neuvoston kokoonpanoissa. Eri neuvostokokoonpanoissa käytävät keskustelut voivat syventää EU:ssa käytävää teema-kohtaista oikeusvaltiokeskustelua ja tehostaa oikeusvaltiokertomuksen hyödyntämistä. (EJ 3/2023 / E 17/2019 vp)

Valtioneuvosto korostaa tarvetta hyödyntää EU:n erilaisia oikeusvaltiovälineitä tehokkaasti ja toisiaan täydentävästi. Erityisesti on tärkeää, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. (EJ 3/2023 / E 17/2019 vp)

Suomi korostaa komission tavoin tehokkaiden oikeuslaitosten merkitystä EU – lainsäädännön täytäntöönpanossa sekä oikeusvaltioperiaatteen ja unionin yhteisten arvojen ylläpitämisessä. EU:n hajautetussa lainkäyttöjärjestelmässä kansalliset tuomioistuimet tarjoavat ensi kädessä suojaa EU – oikeudessa turvatuille oikeuksille. Tehokas, laadukas ja riippumaton oikeuslaitos myös vahvistaa luottamusta ja rakentaa yritystoiminnalle suotuisaa toimintaympäristöä. (E 147/2022 vp)

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan riita-, rikos- ja hakemusprosesseja uudistetaan. Tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa prosesseja samalla huomioiden oikeusturva ja perusoikeudet.

Pääasiallinen sisältö

Keskustelun pohjustamiseksi puheenjohtajavaltio pyytää ministereitä vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Identifioimaan hyviä käytäntöjä, joita jäsenvaltiossa on omaksuttu oikeusjärjestelmän tehokkuuden ja laadun parantamiseksi, huomioiden oikeusjärjestelmien kohtaamat uudet haasteet, kuten tekoälyn käyttö ja videoneuvottelujen käyttö.
- Miten EU voisi tukea jäsenvaltioita kansallisten oikeusjärjestelmien tehokkuuden ja laadun vahvistamisessa?

Puheenjohtajan jakamassa asiakirjassa nostetaan esille EU:n työkalut oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi, erityisesti komission vuosittainen oikeusvaltiokertomus sekä EU:n oikeusalan tulostaulu. Asiakirjassa nostetaan esille myös yleisten asioiden neuvostossa käytävä ja komission oikeusvaltiokertomuksen pohjaava oikeusvaltiodialogi ja tuodaan esille, että myös oikeus- ja sisäasioiden neuvosto on kertomuksen pohjalta jatkanut ja syventänyt toimialaansa kuuluvien oikeusvaltiokysymysten käsittelyä vuodesta

2020 lähtien. Lisäksi asiakirjassa korostetaan tehokkaan oikeusjärjestelmän merkitystä taloudelliselle kasvulle ja investointiympäristölle.

Vuoden 2023 oikeusvaltiokertomus

Euroopan komissio antoi 5.7.2023 neljännen vuotuisen oikeusvaltiokertomuksensa. Kertomuksessa esitetään yhteenveto EU:n oikeusvaltiotilanteesta ja maakohtaisiin lukuihin (27 kpl) sisällytetyt arvioinnit kunkin jäsenvaltion oikeusvaltiotilanteesta, sekä näiden lukujen pohjalta annetut maakohtaiset suositukset. Komissio on myös arvioinut jäsenvaltioiden edistymistä vuonna 2022 ensimmäistä kertaa oikeusvaltiokertomukseen sisällytettyjen suositusten noudattamisessa. Suositusten tavoitteena on tukea jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä edistää niin meneillään olevia kuin suunniteltuja uudistuksia sekä auttaa jäsenvaltioita tunnistamaan alueita, joilla uudistukset tai jatkotoimet ovat tarpeen. Suosituksilla pyritään edelleen vahvistamaan oikeusvaltiokertomuksen ongelmien ennaltaehkäisevää luonnetta. Komissio totesi, että Suomi on noudattanut kaikilta osin suosituksista jatkua Tuomioistuinviraston aloitteiden kehittämistä tuomioistuinten työn tukemiseksi.

Kertomuksen Suomea koskevassa maaluvussa nostetaan esiin mm. seuraavia seikkoja Suomen oikeusvaltiotilanteesta: Valtioneuvosto antoi marraskuussa 2022 eduskunnalle ensimmäistä kertaa oikeudenhoidon selonteon. Selonteossa yksilöidyt keskeiset kysymykset liittyvät oikeusprosessien kestoon, oikeudenkäyntien kalleuteen ja oikeuslaitoksen rahoitusvajeeeseen. Suomea ei mainita niiden maiden joukossa, joissa oikeuslaitoksen digitalisaation aste on todettu hyväksi. Raportissa todetaan digitalisaation edistyneen, mutta parantamisen varaa on. Tuomioistuinvirasto on jatkanut työtään tuomioistuinten työn helpottamiseksi.

Komissio suositaa Suomelle, että se

- jatkaa tuomioistuinjärjestelmän arviointia ja tulevia kehityssuuntauksia koskevan kertomuksen jatkotoimia, mukaan lukien lautamiesten nimitysuudistus, ottaen huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat eurooppalaiset normit;
- antaa lainsäädäntöä vaikutusvallalla käytävästä kaupasta ja pyrkii edistämään hanketta ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmän tarkistamiseksi;
- vahvistaa ministereihin ja ylimpiin virkamiehiin sovellettavaa lahjomattomuus- ja vastuuvollisuuskehystä hyväksymällä heitä koskevat käytännesäännöt;
- edistyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistamisessa, jotta voidaan varmistaa asiakirjojen tosiasiallinen ja laajempi saatavuus ottaen huomioon virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset.

Komission oikeusvaltiokertomus on yksi väline vahvistettaessa EU:n yhteisiä arvoja. Kertomus on laadittu tiiviissä yhteistyössä ja vuoropuhelussa jäsenvaltioiden ja sidosryhmien kanssa ja se tukeutuu erilaisiin kansallisiin, kansainvälisiin ja muihin lähteisiin. Aiempien vuosien tapaan kertomuksessa tarkastellaan kehitystä neljällä oikeusvaltioperiaatteen keskeisellä osa-alueella; i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvioisuus ja vapaus, sekä iv) muut keskinäiseen valvontaan liittyvät institutionaaliset kysymykset. Tämän lisäksi kertomus sisältää v) katsauksen oikeusvaltioperiaatteen kehitykseen ja toimiin EU:ssa.

EU:n oikeusalan tulostaulu

Euroopan komissio julkaisi 8.6.2023 vuosittaisen tiedonannon Euroopan unionin oikeusalan tulostaulusta. Komissio on julkaissut tulostaulua vuodesta 2013 alkaen. Tulostaulussa esitetään vertaileva yleiskatsaus jäsenvaltioiden oikeuslaitosten tehokkuudesta, laadusta ja riippumattomuudesta, ja se on yksi EU:n välineistä, joilla tuetaan EU:n oikeusvaltioperiaatteen noudattamista. Tulostaulun tarkoituksena on auttaa EU:ta ja sen jäsenvaltioita parantamaan kansallisten oikeuslaitosten toimivuutta.

Oikeusalan tulostaulussa kuvataan oikeuslaitosten tehokkuutta ja laatua siviili- kauppaja hallinto-oikeuden aloilla erilaisilla indikaattoreilla, joita kehitetään vuosittain. Tehokkuutta koskevia yleisiä tietoja ovat käsittelyaika, selvitysaste ja vireillä olevien asioiden määrä. Laatutekijöinä tarkastellaan esim. digitalisaatiota ja tuomareiden koulutusta. Vuoden 2023 uutena tarkastelun kohteena ovat järjestelyt, joilla tuetaan oikeuden saatavuutta syrjintävaarassa olevien ja ikääntyneiden osalta.

Vuonna 2022 monet jäsenvaltiot jatkoivat pyrkimyksiään tehostaa edelleen oikeusjärjestelmiään. Lainsäädäntöuudistuksia jatkettiin monissa jäsenvaltioissa erityisesti prosessi-oikeuden osalta. Myös tuomareiden asemaa, oikeusalan ammattilaisia ja syyttäjälaitosta koskevia uudistuksia oli jäsenmaissa merkittävässä määrin käynnissä.

Vertailussa havaittiin, että vuoteen 2021 verrattuna asiamäärät vähenivät merkittävästi kolmessa jäsenvaltiossa, lisääntyivät neljässä jäsenvaltiossa ja pysyivät ennallaan 14 jäsenvaltiossa. Kaiken kaikkiaan asiamäärissä on edelleen huomattavaa vaihtelua jäsenvaltioiden välillä. Tulostaulussa korostetaan, että on tärkeää pysyä tilanteen tasalla asiamäärien kehityksestä, jotta oikeuslaitosten tehokas toiminta voidaan varmistaa. Myös tuomioistuinten ratkaisujen täytäntöönpano on tärkeää oikeuslaitoksen tehokkuuden kannalta, mutta vertailukelpoisia tietoja ei ole laajalti saatavilla.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 13.10.2023 (OSA – neuvosto 19. - 20.10.2023)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 13.10.2023 (OSA – neuvosto 19. – 20.10.2023).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Oikeudenhoidon selonteko (VNS 13/2022 vp)

Valtioneuvosto antoi vuonna 2022 ensimmäisen oikeudenhoidon selonteon eduskunnalle. Eduskunta edellytti, että hallitus antaa eduskunnalle syyskuun 2026 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen selonteon oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä selonteossa VNS 13/2022 vp esitetyt toimenpiteet sekä oikeudenhoidon rekrytointi- ja koulutushaasteet huomioiden. Selonteossa tulee arvioida myös oikeusvaltioon liittyviä yleisempiä, periaatteellisempia kysymyksiä sekä oikeuden saataavuuteen liittyviä sisällöllisiä kysymyksiä, kuten myös oikeudenhoidon EU:n ja kansainvälisen tason liittyviä

Asiakirjat

13684/23

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anne Hallavainio / OM, +358 295 150 049
Jussi Mäkinen / OM, + 358 295 150 528

VAHVA-tunnus

EU/27/2023
Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/27/2023-OM-37

Olsson Nanni

10.10.2023

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Neuvoston päätelmät digitaalisesta voimaantumisesta ja perusoikeuksista

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19 - 20.10.2023

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Digitaalista voimaantumista ja perusoikeuksien suojelua ja täytäntöönpanoa digitaalisella aikakaudella koskevien neuvoston päätelmien valmistelu on edelleen kesken neuvoston työryhmässä perusmuistion kirjoitushetkellä, eikä yhteisymmärrystä ole vielä saavutettu.

Tavoitteena on OSA-neuvostossa 20.10.2023 hyväksyä neuvoston päätelmät ”*Council conclusions on digital empowerment to protect and enforce fundamental rights in the digital age*”. Lopullista päätelmätekstiä ei ole perusmuistion kirjoittamishetkellä saatavilla.

Suomen kanta

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan digitalisaatio, nopeat datayhteydet ja teknologian kehittyminen voivat oikein hyödynnettyinä merkittävästi parantaa ihmisten elämänlaatua, yritysten kilpailukykyä ja työvoimansaataavuutta sekä tehostaa julkista hallintoa. Tavoitteena on tarttua täysimääräisesti uusien teknologioiden ja digitalisaation tarjoamaan potentiaaliin. Huolehditaan uusien teknologioiden ja sähköisten prosessien turvallisuudesta ja esteettömyydestä sekä käyttäjien perusoikeuksien toteutumisesta.

Hallitusohjelman mukaan sananvapaudella on keskeinen merkitys länsimaisen sivistyksen, demokratian, tieteen sekä taiteen kulmakivenä.

Hallitusohjelman mukaan edistetään demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen kehittämistä. Vahvistetaan hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa jo lapsesta lähtien perustuslaillinen sanan- ja mielipiteenvapaus turvaten.

Valtioneuvosto pitää tervetulleina pyrkimyksiä vahvistaa EU-tason toimia lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. Valtioneuvosto pitää erittäin tärkeänä, että verkossa tapahtuvaan lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan pystytään puuttumaan tehokkaasti. (U 69/2022 vp)

Suomi voi hyväksyä neuvoston päätelmät.

Pääasiallinen sisältö

Päätelmäluonnos käsittelee digitaalista voimaantumista ja perusoikeuksien suojelua ja täytäntöönpanoa digitaalisella aikakaudella. Johdanto-osassa todetaan digitalisoitumisen muuttavan sitä, miten kommunikoimme, muodostamme suhteita toisiimme, työskentelemme, opimme, käytämme palveluita ja elämme elämäämme. Digitalisoituminen myös vaikuttaa perusoikeuksien toteutumiseen ja niiden suojelemiseen. Yksilöt voivat hyötyä digitalisaation tarjoamista mahdollisuuksista vain, jos heillä on siihen tarvittavat taidot ja välineet.

Päätelmissä korostetaan, että perusoikeudet ovat voimassa niin verkossa kuin sen ulkopuolellakin. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus ja tarvittava tuki hankkia perustavanlaatuiset digitaidot, jotka ovat tarpeen oikeuksien toteuttamiseen ja yhä enenevässä määrin verkossa tarjottavien julkisten sekä yksityisten palveluiden hyödyntämiseen. Neuvosto sitoutuu ihmisoikeusperustaiseen ja ihmiskeskeiseen digitaaliseen muutokseen sekä kehtään ei jätetä –periaatteeseen, joka konkretisoituu mm. digitaalisten palveluiden kehittämisessä siten, että ne ovat inklusiivisia ja saavutettavia myös vammaisille henkilöille, ikääntyneille sekä haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille.

Päätelmäluonnoksen sisältöosa jakautuu kahteen osa-alueeseen. Ensimmäinen käsittelee yksilöiden ja keskeisten toimialojen digitaalista voimaannuttamista ja toinen keskittyy turvallisen, perusoikeuksien suojelemisen mahdollistavan digitaalisen ympäristön rakentamiseen.

Digitaalista voimaantumista koskevassa osiossa korostetaan yhdenvertaisuutta digimurroksessa ja sitä, että kaikilla on oikeus saada keskeisiä julkisia ja yksityisiä palveluita. Tällä hetkellä lähes puolella eurooppalaisista ei ole digitaalisia perustaitoja ja tämä digitaalinen kuilu voi paitsi eristää ja vaarantaa kansalaisia myös estää oikeuksien toteutumista. Näin ollen päätelmissä kehoitetaan jäsenvaltioita edistämään digitaalista ja media- lukutaitoa sekä lisäämään toimiaan digitaalisen kuilun pienentämiseksi ottaen erityisesti huomioon erot kaupunkien ja maaseudun välillä sekä erot, jotka liittyvät sosioekonomiseen asemaan, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoleen. Erityisesti julkisten palveluiden saatavuus ja saavutettavuus täytyy turvata.

Digitaalisen voimaantumisen yhteydessä kehoitetaan myös tietoisuuden lisäämiseen yksityisyyden suojelusta verkossa, turvaamaan digitaalisten taitojen kehittämiselle riittävä rahoitus sekä järjestämään keskeisille toimijoille koulutusta perusoikeuksien suojelusta verkossa ja erityisesti silloin, kun kyse on oikeudenhoidon digitalisoitumisesta. Päätelmätekstissä

myös kehoitetaan ryhtymään toimiin, jotka ovat erityisesti tarpeen eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi tai digitaitojen kehittämiseksi. Näinä ryhminä mainitaan mm. lapset ja nuoret, ikääntyneet, naiset ja tytöt, vammaiset henkilöt, maaseudulla asuvat henkilöt, sosioekonomisesti heikommassa asemassa ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, työntekijät, kuluttajat, äänestäjät, kansalaisjärjestöt, ihmisoikeuspuolustajat ja toimittajat. Tekstissä nostetaan esiin mahdollisia toimia kuhunkin ryhmään kuuluvien henkilöiden suojelemiseksi tai tarvittavien digitaitojen tarjoamiseksi.

Lasten ja nuorten kannalta päätelmissä nostetaan esiin digitaalinen koulutussisältö ja välineiden saatavuus sekä se, että lapsille tulee tarjota tarvittavat tiedot ja taidot, jotta he voivat toimia turvallisesti digitaalisessa ympäristössä. Lapsia ja nuoria tulee mm. auttaa tunnistamaan verkkokiusaamista, groomingia, eli lapsen houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin, ja muita verkkohäirinnän ja -rikosten muotoja. Ikääntyneiden ihmisten osalta nostetaan esiin mm. riittävä tuki digitaalisessa murroksessa sekä tietoisuus riskeistä, kuten tietojen kalastelusta. Naisiin ja tyttöihin kohdistuvan häirinnän ja väkivallan vastaiseen työhön kehoitetaan panostamaan ja varmistamaan heidän yhdenvertainen osallistumisensa digitaalisessa ympäristössä.

Toisessa osassa keskitytään rakentamaan turvallista digitaalista ympäristöä, jossa perusoikeuksia suojellaan. Päätelmissä nostetaan huolestuneena esille disinformaation haitallinen vaikutus luottamukseen instituutiota ja mediaa kohtaan sekä mahdollisuuteen tehdä tietoon perustuvia päätöksiä, mikä haastaa demokraattisia prosesseja ja lisää yhteiskunnallista polarisaatiota. Huolta aiheuttavat myös Euroopassa viime vuosina lisääntyneet vihapuhe, viharikokset ja verkkoväkivalta. Tekoälyn hyödyt ja haasteet tunnustetaan. Neuvosto korostaa medialukutaidon ja digilukutaidon merkitystä informaatiovaikuttamisen vastaisessa työssä sekä tarvetta samalla turvata sanan- ja tiedonvälityksen vapaus. Yksityisyyden ja henkilötietojen suoja ovat myös keskeisiä oikeuksia digitaalisella aikakaudella ja ne mahdollistavat myös muiden perusoikeuksien suojelun.

Jäsenvaltioita kehoitetaan edistämään moniääniselle ja inklusiiviselle julkiselle keskustelulle suotuisaa ja oikeudenmukaista digitaalista ympäristöä ja mahdollistamaan yksilöiden kriittistä digilukutaitoa. Jäsenvaltioita kehoitetaan tukemaan disinformaatiota koskevien vahvistettujen käytännesääntöjen (2022) implementaatiota ja valvontaa. Jäsenvaltioita kehoitetaan myös jatkamaan verkossa tapahtuvan vihapuheen vastaisia toimia kiinnittäen huomiota muun muassa tarpeeseen kriminalisoida tehokkaasti väkivaltaan ja vihaan yllyttäminen, tarpeeseen ymmärtää vaikutukset yksilöihin ja yhteiskuntaan sekä tarpeeseen tunnistaa vihapuhe ja ilmoittaa siitä, antaa koulutusta digitaalisesta kansalaisuudesta ja verkkoturvallisuudesta.

Jäsenvaltioita kehoitetaan tukemaan ja valvomaan verkossa esiintyvän laittoman vihapuheen vastaisten EU-käytännesääntöjen toimeenpanoa. Jäsenvaltioita kehoitetaan tukemaan EU:n digipalvelusäädöksen (DSA) toimeenpanoa ja lisäämään väestön tietoisuutta niistä mekanismeista, joilla laitonta ja haitallista sisältöä voidaan raportoida. Oikeudellisten ja lainvalvontaviranomaisien kykyä puuttua viharikoksiin ja -puheeseen kehoitetaan kehittämään. Kansallisilla valvontaviranomaisilla tulee olla riittävät resurssit valvoa GDPR:n ja muun relevantin lainsäädännön noudattamista ja tietoisuutta näistä viranomaisista tulee lisätä. Tekoälyn kehittämistä koskevan lainsäädännön suhteen kehoitetaan toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet, jotta tekoälyn kehittäminen ja käyttö on inklusiivista, kestävä, ihmislähtöistä ja ihmisoikeusperustaista. Riskien suhteen huomioida on erityisesti teknologian monimutkaisuus ja läpinäkyvyyden tärkeys sen käytössä.

Päätelmissä neuvosto kehottaa komissiota valvomaan digitaalista vuosikymmentä koskevan poliittisen ohjelman toimeenpanoa, valvomaan ja toimeenpanemaan EU:n digipal-

velusäädöstä, säännöllisesti arvioimaan disinformaatiota koskevien vahvistettujen käytäntöjen sekä verkossa esiintyvän laittoman vihapuheen vastaisten EU-käytännösääntöjen toimeenpanoa, sananvapautta kunnioittaen. Komissiota kehoitetaan myös tukemaan ja suojelemaan kansalaisyhteiskunnan toimijoita ja ihmisoikeuspuolustajia. Komissiota kehoitetaan myös valtavirtaistamaan digitaalista voimaantumista sekä yhdenvertaisuutta ja perusoikeuksia kaikilla relevanteilla politiikka-alueilla. Komissiota kehoitetaan varmistamaan uuden Parempi internet lapsille –strategian (BIK+) toimeenpano, jotta jokaista lasta suojellaan ja kunnioitetaan verkossa, ottaen huomioon lasten oikeuksia koskeva EU:n strategia, erityisesti sen osio 5, joka koskee digitaali- ja tietoyhteiskuntaa. Komissiota kehoitetaan myös tukemaan digitaitoja koskevia aloitteita rahoitusohjelmien kautta ja lisäämään tietoisuutta EU:n aloitteista digitalisaation saralla.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Neuvoston päätelmien hyväksyminen edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu-

EU-ministerivaliokunnan käsittely 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.– 20.10.2023)

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan käsittely 13.10.2023 (OSA-neuvosto 19.- 20.10.2023).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Asiakirjaa neuvostoon ei ole vielä jaettu. Viimeisin jaettu luonnos on 13399/23.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Nanni Olsson, puh. 0295150050 (laatija)

VAHVA-tunnus

EU/27/2023

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet**Viite** Napsauta tähän ja kirjoita viite**Liitteet** Napsauta tähän ja kirjoita liitteet